

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXVIII.

СІЧЕНЬ — 1977 — JANUARY

Ч. 324

НОВІ ДНІ

UNIVERSALNYI ILLUSTROVANYI MISCHEK

Засновник, видавець і редактор 1950-1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові дні"

Головний редактор В. Сварог
Заступник гол. редактора Д. Кислиця

Редакційна колегія:
М. Дальний, О. Гай-Головко, О. Коновал,
Р. Рахманний.

Адміністратор Г. Мороз

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI
Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік)

Австралія — 6.50 австралійських доларів
Канада і США — 8.00 дол.
Франція — 25 франків
Англія — 4.00 англ. фунти
Всі інші країни Європи, Венесуела — 5.00 дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd
London W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevsyij,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116,
U.S.A.

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko
133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont.
P7C 2G4

Second Class Mail Registration Number 1668

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ "НОВИХ ДНІВ"

В. Гречко, Торонто, Канада	\$17.00
В. Павленко, Філадельфія, США	13.50
С. Яценко, Каліфорнія	11.00
А. Повстенко, Вашингтон, США	10.00
А. Пашковський, Нью-Йорк, США	8.50
Н. Іванченко, Тоорнто, Канада	7.00
М. Дері, Тандер Бей, Канада	7.00
Ю. Головата, Торонто, Канада	7.00
Іван Даценко	5.50
О. Ткаченко, Торонто, Канада	5.50
А. Баранник, Кергонстон, США	8.00
А. Крамар, Торонто, Канада	4.00
В. Жураківський, Торонто, Канада	3.50
А. Крем'янський, Торонто, Канада	3.50
Г. Вовкодав, Торонто, Канада	3.50
Г. Стефанович, Торонто, Канада	3.50
П. Сіренко, Торонто, Канада	3.50
І. Маслівець, Торонто, Канада	3.50
К. Сімаковський, Ошава, Канада	3.50
Л. А. Долинський, Амстердам, США	3.50
Г. Лоечко, Нью-Йорк, США	3.50
О. Лисий, Мінеаполіс, США	3.50
Л. Добровольський, Брідго, США	3.50
П. Браун, Філадельфія, США	3.50
І. Гаєвський, Нью-Йорк, США	3.50
М. Громницький, Сан Франціско, США	3.50
Є. Федоренко, Моріс Пленс, США	3.00
І. Холодняк, Клівленд, США	2.00
Д. Шудрій, Чикаго, США	2.00
С. Фела, Торонто, Канада	2.00

АВСТРАЛІЯ

	австрал. дол.
С. Криволап	50.00
В. Карюк	50.00
А. Рібицький	11.00
В. Борисюк	6.50
П. В.	5.00
В. Шевченко	2.50
Галина Кузьмич	2.00
Г. Шевченко	2.00
А. Дейнека	1.50
І. Осмоловський	1.50
Л. Михайлів	0.50

26-го жовтня 1976 р. це день 50-річчя нашого подружжя. З цієї нагоди, замість квітів на могилу світлої пам'яті основоположника "Нових днів" і палкого борця за волю України, Петра Кузьмовича Волиняка, я і дружина пересилаємо на розбудову видавництва "Нових днів" 50.00 дол.

Анна і Олександр МАЯРОВСЬКІ

Спасибі всім за допомогу.

Редакція і адмін. "Н. Д."

На першій сторінці обкладинки: Українська католицька церква Покрова Пресв. Богородиці (м. Бурлінгтон, Онт., Канада), збудована за проектом архітекта Юрія Кодака року 1974.

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.
Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

УСІМ НАШИМ ЧИТАЧАМ І АВТОРАМ

ЩИРО ДЯКУЄМО

ЗА ПРИСЛАНІ НАМ ПРИВІТАННЯ

З НАГОДИ РІЗДВЯНИХ СВЯТ І НОВОГО РОКУ

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

ВІД РЕДАКТОРА

СЛОВО МАЮТЬ ЧИТАЧІ

Пісня про Полтаву. Мова і мова. Тези для важливих дебатів.

ЛУНАЮТЬ З В'ЯЗНИЦЬ ГОЛОСИ МОЛОДІ

Хроніка боротьби і страждань

НОВА НАУКА КАТУВАННЯ

Категісти в лікарських халатах

ЩО Ж МИ, УКРАЇНЦІ, ЗА ЛЮДИ?

Трилог на актуальні теми

СПАДЩИНА ГЕТЬМАНА ПОЛУБОТКА

350 претендентів на гетьманів скарб — у тому числі царська й комуністична Росія..

МИ І НАША МОВА

Найпевніший спосіб убити мову — це законсервувати її.

КНИЖНА ПОЛИЦЯ

Співець ясної самоти. Діпійці приїхали в Канаду.

ІСТОРІЯ ПОВТОРИЛАСЬ

Кілька сот советських солдатів-українців, що перейшли на сторону угорських революціонерів, видано советчикам.

ГУМОРЕСКА

ЗА ПРИПИСАМИ МЕДИЦИНИ

КАЛЕЙДОСКОП

Чи є життя після смерті? Нервові рослини.

Емоції у домашніх тварин. Повикидайте оті сільнички! Мініатюрист М. Сядристий.

У НАШІЙ ДІЯСПОРІ

Некрологи. Хроніка.

ПОЕЗІЯ

Оригінальні й перекладені вірші Б. Руніча, В. Яроша, О. Лебідь, С. Дейнеги. П. Джуваги.

ВІД РЕДАКТОРА

Переймаючи на себе редактуру нашого журналу, я вважаю своїм прийним обов'язком насамперед висловити мою та всіх наших читачок і читачів щиро подяку дотеперішньому редакторові "Нових днів" Дмитрові Варламовичу Кислиці й його співпрацівникам за зроблену ними велику працю.

Після смерті Петра Кузьмовича Волиняка був якийсь час, коли здавалося, що "вмер Волиняк — умерли "Нові дні". Дмитро Варламович був одним з перших, хто твердо ухвалив собі не допустити, щоб це сталося. Про докладені ним зусилля, про затрачений ним на це час можна було б написати немало справді епічних сторінок — і це треба буде колись зробити. Але я певен, що всі читачі, які були лояльні нашому журналові, пам'ятають ті зовсім ще недавні часи.

Передусім із допомогою П. Майсюри Дмитро Варламович, узявши на себе геркулесову працю, без усякого відшкодування своїх витрат, відновив видавання журналу спершу в Детройті, а згодом у Торонто, де до нього приєдналась ще одна група друзів "Н. Д.". Він їздив по різних містах та підносив на душі передплатників, яких тривожила доля нашого журналу.

Йому довелося робити це, частенько сягаючи по гроші у власний гаманець та поборюючи запеклі інтриги злочинців, які намагались перешкодити дальшому існуванню "Нових днів". Про їх зусилля теж можна було б написати немало.

Самопосвятною працею групи ідеалістів-новоднівців та лояльністю передплатників була дана рішуча відсіч "лихим духам". "Нові дні" існують. І будуть існувати й далі. Дмитро Варламович Кислиця не залишає "Нових днів", буде і в майбутньому допомагати їм своїм досвідом та співпрацею.

Наш журнал може бути не гіршим, і навіть кращим від іншомовних журналів західного світу, справжнім часописом нових днів. Мремо на це сили. Але здійснити це зможемо тільки маючи кошти на оплату авторів і технічних працівників. Приєднуйте нам нових передплатників.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ "НОВІ ДНІ" З ОСОБЛИВИМ ЗАДОВОЛЕННЯМ ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ ЧИТАЧАМ І ЧИТАЧКАМ ГРУПУ ПОЕТІВ, ЯКІ В НАС ЩЕ НІДЕ НЕ ДРУКУВАЛИСЬ. УСІ ВОНИ ЖИВУТЬ У ЗАХІДНОМУ СВІТІ.

Тепер наше завдання полягає в тому, щоб систематично домагатися того, щоб "Нові дні" з числа в число кращали і змістом, і формою, і своєю мовою.

Починаючи з цього числа, "Нові дні" вихопитимуть у трохи іншому "одінні". Метою деяких змін у друкарському оформленні нашого журналу є бажання редакції піднести його на рівень сучасної журнальної "технології", щоб на тлі американських і європейських видань подібного типу український журнал не здавався старомодним та провінційальним.

Деякі зміни в структурі журналу продиктовані нашим бажанням залучити читачів до активної співпраці в ньому. Хочемо, щоб журнал робився не обмеженим числом професійних авторів, а щоб основними нашими журналістами були ви, шановні читачі й читачки.

Будемо домагатися того, щоб "Нові дні" були справді універсальним і надпартійним часописом, як того хотів його засновник Петро Кузьмович Волиняк. Ми не вважаємо міжпартійні сперебачання найважливішим чи найцікавішим у житті нашої спільноти. Є багато важливіші справи: збереження нашої національної ідентичності, піднесення нашого культурно-мистецького життя на вищий рівень, поборювання провінціалізму та вузького сектаріанізму, боротьба проти занецищення й примітивізації мови наших часописів і книг.

Хочемо, щоб "Нові дні" були не лише дзеркалом нашого громадського життя, а й ефективним його чинником. Хочемо, щоб на сторінках нашого журналу вирувало живе життя, зустрічались й змагалися різні погляди, різні підходи до актуальних проблем. Тільки така свобода вислову може створити атмосферу, сприятливу для піднесення нашої політичної культури, для інтелектуалізації нашої спільноти.

Таке завдання не під силу кільком професіоналам. Воно вимагає співпраці всіх громадських активних членів нашої спільноти. Користуйтеся найціннішою нашою свободою, якої не мають наші земляки на землях, опанованих комуністичними рабовласниками, — свободою мислі і слова.

Сторінки "Нових днів" широко відкриті для всіх їх читачів. Озивайтесь на все, що в них пишеться і на все, що відбувається в нашій діаспорі. На сторінках "Нових днів" діліться своїми думками, інформуйте один одного, радьтеся, критикуйте все нездорове й шкідливе. "Громада — великий чоловік", як сказав І. Франко.

Особливо важливі завдання ми ставимо собі в царині мови. Наші вчителі щораз скаргаться на те, що в нас майже немає таких періодичних видань, які можна було б беззастережно дати в руки тим, хто вивчає літературну українську мову. Деякі наші видання мовби навмисно знуцаються з нашої мови, заповнюючи свої сторінки малограмотною писаниною, різного роду сур-

"НОВІ ДНІ" ОГОЛОШУЮТЬ КОНКУРС НА МІНІ-ЕСЕЙ

на тему

"ЧОМУ УКРАЇНА МАЄ БУТИ САМОСТІЙНОЮ ДЕРЖАВОЮ"

Есей повинен бути стислим, по змозі всеосяжним і переконливим формулюванням аргументів на користь української державної самостійності. Мусить бути не довшим від 3—4 сторінок друкопису.

**Строк конкурсу — 1-го квітня ц.р.
Найліпші есеї будуть опубліковані в журналі,
а найкращі з них відзначені**

жиком та "язичіями". Вважаємо своїм обов'язком сказати нашим людям:

— Ні, це не наша літературна мова. Наша мова набагато краща, багатша словами й виразами. Наша мова гарна й культурна.

Ми не можемо змусити малограмотних редакторів перейти на літературну мову. Переучуватись їм запізно. Але ми хочемо запропонувати наш журнал як "протиотруту" проти того потоку малописьменности, що рине на газетні стенди.

Виконати всі окреслені вище завдання та якнайповніше інформувати вас про всі процеси, що відбуваються в діаспорі і на рідних землях, ми зможемо тільки з вашою допомогою і підтримкою фінансовою. Залучайте нових передплатників. Пишіть нам, що ви хотіли б читати в нашому журналі.

Видавці і редактори не мають ніякого матеріального зиску від видавання журналу, він не є жодним комерційним бизнесом. Хочемо лише прислужитися нашій громаді і сподіваємось на ваше зрозуміння й сприяння. І наперед дякуємо всім нашим приятелям — читачкам і читачам.

З новим і кращим роком, шановні друзі!

Ви хотіли б поставити яке-небудь запитання комусь із наших громадсько-політичних і культурних діячів, публіцистів, письменників?

Якщо відповідь на ваше запитання буде цікавою не лише для вас, а й для ширшого загалу, пришліть ваше запитання нам, ми перешлемо його адресатові, а відповідь опублікуємо в нашій журналі.

Слово мають читачі

ПІСНЯ ПРО ПОЛТАВУ

Шановні редактори! Наші поети й композитори не дуже дбають про те, щоб у нас були гарні нові пісні. Прошу надрукувати у вашому журналі цю пісеньку, яку склав один з наших полтавців, надто скромний, щоб популяризувати своє прізвище. Може в цій пісеньці є художні недоліки, але вона нам подобається. Хотілося б, щоб хтось із наших композиторів написав для неї мелодію, щоб ми на своїх полтавських вечірках могли її співати. А може ця пісня заохотить наших поетів написати ще кращу пісеньку для нас, полтавців. Ось вона "Полтавська емігрантська":

Ця чарка — за нашу Полтаву,
Довіку їй шана і слава!
Полтава на світі одна!
Так пиймо цю чарку до дна,
Щоб ми звідусюди колись
У нашій Полтаві зійшлись! (2 рази)

Там небеса привітні,
І люди наші, рідні,
Борщі там апетитні —

Усе в Полтаві краще,
В Полтаві краще все!

Садки такі квітучі,
Лани такі пахучі,
Вареники смакучі —

Усе в Полтаві краще,
В Полтаві краще все!

Там жіночки ласкаві,
Дівчата гарні й жваві,
Веселі та лукаві —

Усе в Полтаві краще,
В Полтаві краще все!

В Полтаві хлопці браві,
Ставні та кучеряві —
Такі були й ми з вами —

Усе в Полтаві краще,
В Полтаві краще все!

Ми в нашому серцеві знаєм —
Кремльовських недолюдків зграю
Ухопить колись сатана. (2 рази)
Так пиймо цю чарку до дна,
Щоб з цілого світу колись
Ми в рідній Полтаві зійшлись! (2 рази)

Група полтавців

МОВА І МОВА...

Не так давно я прочитав у "Свободі" про те, що в Канаді зараз росте кількість дітей українського походження, які вчать у школах українську мову (в США, здається, процес іде в зворотному напрямі).

Якщо це так, то можна тільки подякувати тим громадським діячам, стараннями яких досягнуто цей успіх.

Тривожить мене тільки одна думка: яку саме українську мову вчать ці діти? Нашу соборну літературну мову чи місцеву канадсько-галицьку говірку.

Якщо їх навчають цієї говірки, то від такого навчання буде дуже мало користі, як для самих дітей (бо вони не зможуть читати книг, написаних літературною мовою, яка буде їм чужа), так і для української культури взагалі. Невже канадсько-українські едукатори цього не розуміють?

Підозріваю, що переважна більшість самих учителів мови погано знають літературну мову та нею не говорять. Тож і не можуть її викладати.

Щоб з великої справи не вийшов великий "пшик", треба, не гаючи часу, скласти шкільні підручники, залучивши до цієї праці кращих знавців літературної мови (а вони в нас ще є) і потім провести перепідготовку вчителів. Інакше багато ентузіазму та зусиль буде змарновано на утворення грандіозного гетто з мовною субкультурою...

А. Шевчук, Каліфорнія

ТЕЗИ ДЛЯ ВАЖЛИВИХ ДЕБАТІВ

Мені нерідко доводилось бути свідком того, що наші люди в розмовах та дискусіях з росіянами й іншими чужинцями були неспроможні ясно й логічно викласти доводи на користь державної самостійності України. Звичайно, в глибині своєї душі, інстинктивно, підсвідомо вони відчувають правоту наших політичних прагнень, але, коли доходить до дискусій, вони починають запинатися, не можуть переконливо сформулювати свої аргументи.

Треба, щоб наші публіцисти дали нам стислі, логічні, всесторонньо опрацьовані, переконливо аргументовані тези про доконечність української самостійності, тези, якими ми могли б послуговуватися в усяких дискусіях — без "кустарщини" й недолугих "імпровізацій". Може нам допоможуть у цьому "Нові дні"?

Л. Савицький, Нью-Йорк

Лунають з в'язниць голоси молоді

ХРОНІКА БОРОТЬБИ І СТРАЖДАНЬ

Із СРСР надходять щоразу нові повідомлення про знущання катєбістів з українських політичних в'язнів. З цієї численної хроніки нелюдських репресій та катування наводимо лише деякі, особливо характерні.

Після того як психіатрична експертиза на протязі двох місяців не могла діагностувати яку-небудь психічну недугу Валентина Мороза, його вивезли в один з концтаборів у Мордовії. Адміністрація табору поставила його на роботу в шліфувальній майстерні, де зовсім немає вентиляції для очищення повітря від скляного пилу. Ця робота веде до запалення легенів, внутрішніх кровотеч, навіть до втрати зору.

Протягом двох місяців 1976 р. КГБ протривало в київській психушці письменника Миколу Руденка, родом з Ворошиловградщини, колишнього редактора журналу "Дніпро". Руденко — член міжнародної організації "Амнесті Інтернешенал", яку советськи люто ненавидять за те, що вона викриває катування в советських тюрмах.

У червні 1976 р. письменник Олесь Бердник, родом з Херсонщини, автор науково-фантастичних романів, протестуючи проти того, що йому не дають візу на виїзд із СРСР, голодував протягом двох місяців. Він звернувся з посланням до Об'єднаних Націй, у якому пише, що не втрачає надії на те, що спільні зусилля всіх інтелектуалів Землі колись зроблять можливим краще життя на нашій планеті.

Політв'язні І. Світличний, С. Пронюк, І. Калинець, Мотрюк, М. Дяк, М. Горбань, Л. Пришляк та багато інших послали Подгорному листа, в якому заявляють, що відмовляться від советського підданства, якщо не буде покладено край терористичній сваволі катєбістів. На цю заяву катєбісти відповіли посиленням репресій.

Письменник Михайло Осадчий, уродженець Сумщини, автор відомої повісті "Більмо" та численних літературно-критичних і публіцистичних праць, засуджений на два роки таборів суворого режиму за "антисовєтські висловлювання", які кваліфікуються як пропаганда проти режиму.

Дев'ятнадцять в'язнів з різних національностей, у тому числі українці А. Юськевич, В. Овсієнко, В. Чорновіл, В. Стус, З. Попадюк, Я. Микитко, що їх тримають у мордовських концтаборах, звернулися з листом "до світової громадськості, людей доброї волі, всіх, кому дорогі принципи демократії, свободи і прав людини".

"Ми оголошені надзвичайно небезпечними злочинцями, — пишуть вони, — за читання заборо-

неної в Советському Союзі літератури, за наші погляди й переконання, якими ми ділилися з нашими друзями, за те, що ми дозволили собі осмислити нашу дійсність інакше, як беззастережно представляють її нам. Іншими словами, ми засуджені за те, що в справді демократичних країнах стало нормою життя, нормою вияву людської особистості".

"Нас держать у тюрмах і концтаборах суворого режиму, психіатричних госпіталях, у цілковитій ізоляції від зовнішнього світу.

При крайньому недостатньому харчуванні нас примушують працювати по 48 і більше годин на тиждень, фактично без оплати. Мусимо ходити на щоденні "політобробки". За найменшу провинку піддають карі та всяким образам, мордують голдом і холодом".

Советські політв'язні просять світову громадськість вимагати від советського уряду, щоб він припинив політичний терор та виконував постанови Гельсінкської й інших декларацій про права людини.

Колишні бійці УПА, що перебувають у пермських концтаборах, послали ЦК компартії СРСР вимоги дозволити Міжнародному Червоному Хресту ознайомитися з умовами, в яких тримають советських політв'язнів. Вони пишуть про знущання тюремної адміністрації з них та варварські репресії, яким піддають ув'язнених.

Мирослав Симчич, засуджений на 30-річне ув'язнення, в своєму листі до Президії Верховної

В. ЯРОШ

КОМУНІСТИЧНІЯ МОСКВИ

Як лютий ураган на водному просторі,
Що віє і жене по небу каламуті,
Беззахисні човни жбурляє в водокруть, —
Та раптом, виснажений, падає безсило;

Як, хмар торкаючись, у збуреному морі
Гора води іде й оглушливо реве,
І лазурями хвиль скелястий берег реве,
Та раптом, виснажена, падає безсило;

Як стовп вогню, що іскри мече вгору,
Немов червоний звір, метастєє й гудє,
Ковтає жадібно будівлі і людей —
Та раптом, виснажений, падає безсило;

Так ваш "соціалізм", що живиться терором,
Що в світ несе війну й нового рабства горе, —
Як злосний шквал вогню, як дикий шал води, —
Сам виснажить себе і згине назавжди...

Ради СССР описує злочинну брутальну сваволю концтабірних наглядачів. Начальник табору ст. лейтенант Ісаєв цинічно заявив йому: "Ми привезли вас сюди, щоб вас прикінчити, видавивши з вас максимум на важких роботах". І кагебісти докладують усіх сил...

З України невинно надходять нові повідомлення про арешти й мордування борців за свободу.

Ще минулого року в Києві заарештували та засудили на 8 років ув'язнення учителя Василя Письменного. Фактично його репресовано за оборону української мови. Це вже другий його арешт.

Нові арешти відбулися в Івано-Франківському. В числі заарештованих — Лесів. Навесні цього року у Львівську "психушку" привезли З. Красівського, якого досі тримали в Смоленську. Його засудили за участь в Українському Визвольному Фронті та за видавання журналу "Батьківщина і воля".

У Дніпропетровській психушці зараз тримають Петра Троцюка-Козлюка, кол. бійця УПА. Він утік був із табору, але його недавно вилунали, і згодом оголосили психічно хворим.

Самвидавна "Хроніка поточних подій" (рос. мовою), випуск 40, розповідає про українців, ув'язнених у Владімірській тюрмі.

"У зв'язку з бажанням українців користуватися рідною мовою, у них часто виникають конфлікти з тюремною адміністрацією.

Валентинові Морозові під час його побачення з сином заборонили говорити по-українському. На нього був складений "акт" за "порушення дисципліни, невиконання наказу".

Незважаючи на те, що для перевірки листів самим же советським законом установлено триденний строк, листи, написані українською мовою, часто затримують на цілий місяць, мотивуючи затримку потребою перекладу листів на російську мову.

Один з тюремних начальників В. Ф. Зав'ялов заявив А. К. Здоровому: "Якщо хочете, щоб було швидше, пишіть російською мовою, як усі нормальні люди".

Були випадки, коли скарги, написані по-українському, вертались. "Для розгляду заяви по суті, запропонуйте переписати на російську мову", — рекомендується в одній з відповідей.

Капітан Дольников вернув Здоровому листи, адресовані в офіційні установи Дніпропетровська, вимагаючи, щоб адреса була написана по-російському.

Цей самий Дольников зачав Приходькові: "Ви мусите дякувати нам за те, що ми не утримуємо з вас гроші за переклад ваших писань на російську мову".

Тюремна бібліотека відмовляється передплачувати українські періодичні видання. Заб'юковано передплату на "Друг читача", "Перець" та інші советські журнали.

З 1-го жовтня 1975 року українцям почали насильно стригти вуса. При цьому адміністрація

Б. РУНИЧ

СВОБОДА!

Коли я ще був юнаком недозрілим,
Коли я мужнів межі грою і ділом,
І в зрілому віці у розквіті сили —
І в пору розради і в пору біди
Одне мені слово вчувалось завжди:
Свобода!

Обурений рабством, тиранів брехнею,
Пішов я з вітчизни, хоч зрісся я з нею;
З печаллю на серці трудною стежею
Подався в скитання, в далекі світи,
І слово це в серці моєму завжди:
Свобода!

І ось у блуканнях по світу чужому,
В задуми хвилини, в години утоми
Я знов прислухаюся слову святому —
У дальнім краю, де лишився мій дім,
Лунають з в'язниць голоси молоді:
Свобода!

Це слово, як меч, що на сонці іскриться.
Щоразу гучніше в країні-в'язниці
Віщує відплату тиранам-злочинцям!
Привіт вам, далекі хоробрі брати,
Хай слово завітне лунає завжди:
Свобода!

О. ЛЕБІДЬ

З Р. РІЛЬКЕ

Як сни мої тебе зовуть!
Вони кричать беззвучним криком,
В своєму розпачі великім
Вони мою терзають груди.

Надій нема. Одна мені
Лишилась туга нерозрадна, —
Моя самотність безпорадна
У цій байдужій тишині...

Одеса, 1947

посилається на таємний наказ МВД СССР. З 1 по 20 жовтня цій процедурі було піддано Лук'яненка, Сергієнка, Здорового, Федоренка.

17 січня 1976 р. Здоровий відмовився збрити свої вуси, що знову вирости. Він назвав цей наказ образою його людської й національної гідності. Тоді черговий помічник начальника тюрми майор Кісельов сам заломив Здоровому руки й наказав служникові з в'язнів починати стриження. Після цієї екзекуції Здоровий довго не міг ворухнути голівкою. Кісельов склав на Здорового "акт" про "невиконання наказу про сангігієну".

Нова наука катування

Кагебісти в лікарських халатах

В американському журналі "Сайенс Дайджест" вміщено сумну статтю Д. Коллігана про "наукові" методи катування, застосовувані в тоталітарних державах. Починається вона такою моторошною картиною:

"Якщо не рахувати легенького уколу шприцем, ви не відчуваєте жодного болю. Спочатку здається, що нічого не сталося. Але за хвилину ви починаєте відчувати в своєму тілі яєсь дивне щепення. Воно ніби повзе від пальців ваших рук і ніг у напрямі до центру тіла. І там, де воно проповзає, кожен м'яз тіла паралізується.

Поступово ви усвідомлюєте, що не можете ворухнути ні руками, ні ногами. Ваше обличчя буквально задубіло. Вам стає важко дихати. Але ви не засинаєте й намагаєтесь примусити свої м'язи рухатися. Марно! Ви неспроможні дихати. У цілому океані повітря, що вас оточує, ви задихаетесь на смерть.

Навколо вас стоять люди. Одні з них усміхаються, інші голосно питають вас про щось, деякі просто спостерігають, що з вами рсбитися. Ви ось-ось помрете, але зони й не думають вас рятувати.

І тільки тоді, коли, здається, вже запізно щось робити, вони вкочують вас в іншу кімнату, кладуть у кисневий намет, де ви вже можете почати дихати в міру того як дія введенного у вас хемікату слабне.

Але після того як параліч минувся, вони вертають вас у кімнату, де ви були спершу, й роблять вам другу ін'єкцію. Ваше тіло знову починає коліти. Вас жахає думка, що цього разу ваші катувальники спокійно дадуть вам задихнутися на смерть".

Змальована тут картина дає уявлення про те, як наука використовується в катівнях деяких поліційних держав, де політичних в'язнів піддають тортурам під час допитів.

Існує така міжнародна організація, що зветься "Амнесті Інтернешенал". Вона поставила собі завдання розслідувати випадки катування політичних в'язнів у різних країнах світу та широко сповіщати про це весь світ, щоб покласти кінець офіційному садизмові. За її даними, "наукові" тортури застосовуються в 60 країнах — насамперед у комуністичних країнах, у Південній Америці, в Ірані і т. д.

Ця організація насамперед виявила, що медикаменти, призначені для лікування психічно хворих, використовується в СРСР для мордування здорових людей, заарештованих за інакомислення; що наслідки наукового дослідження ефек-

ту цілковитої ізоляції на людей хитроумно використовувались у Північній Ірландії для тортурів; що деякі методи кондиціонування людської поведінки вживаються для морального знищення політв'язнів у Бразилії (Пієденна Америка).

В опрацюванні та часто в застосуванні "наукових" метод катування беруть участь "учені люди", науковці, доктори медичних та інших наук. В СРСР такі "лікарі" часто є штатними працівниками КГБ, і їх "праця" полягає в допровадженні політичних в'язнів до слабоумства або певного божевілля.

Леонід Плющ розповідає, що "медична обробка" його психіки провадилася різними хемічними препаратами. Найпершою методою був інсуліновий шок, що його іноді застосовують у тяжких випадках шизофренії. В'язневі впорскують велику дозу інсуліну, яка різко знижує рівень цукру в його крові. Приблизно протягом години людина лежить у напівнепритомному стані, конвульсійно сминаючися та бурмочучи щось перед тим як впасти в глибоку кому.

Щодня Плющеві давали також велику дозу транквілізатора, відомого під назвою "галоперидол". Інший советський політв'язень так описує дію цього хемікату:

"Цей препарат жахає мене більше, ніж будь-що інше. Щойно ви лягли, як вам хочеться встати; щойно ви зробили один крок, як вам хочеться сісти, а коли ви сядете, вам уже хочеться ходити — а йти нікуди..."

Плющ оповідав: "Я з жахом спостерігав, як за дня на день мій стан гіршав інтелектуально, морально й емоціонально... Моя мова стала уривчастою, пам'ять різко ослабла... В голові у мене не було жодної думки".

Згодом він утратив інтерес до політичних питань, до своєї праці, до дружини й сім'ї. Загалом кажучи, метою хемічного "обробітку" є зламати дух людини, її волю до боротьби, її здібність мислити.

В Уругваї (Півд. Америка) катувальники користуються препаратом, здобутим з отрути "кураре". Він повністю паралізує тіло людини, але жертва не втрачає свідомості. Катований незабаром відчуває, що не може дихати, і його охоплює несамовитий, панічний жак.

Через 30-40 секунд після ін'єкції хемікат паралізує спочатку маленькі, швидкорухливі м'язи очей і пальців рук та ніг. Після того, як оклякають ті м'язи, що уможливають дихання, кату-

(Закінчення на 24-ій сторінці)

Трилог на актуальні теми

Що ж ми, українці, за люди?

Три добродії аналізують українську національну вдачу

Дозвольте, шановні читачки і читачі, зробити вас учасниками розмов, що їх провадять між собою три добродії, інтереси яких виходять поза межі особистого добробуту. Їх хвилюють проблеми громадського й культурного життя нашого народу і на скитальщині, і на рідних землях, поневолених антинародним режимом. У своїх розмовах вони торкаються проблем, актуальних для всіх нас.

Ви, напевно, зустрічали, якщо не всіх трьох, то бодай когось із них під різними прізвищами і в різних середовищах. Їх головні прикмети — здоровий розум, патріотизм і здатність та бажання мислити широко й неупереджено, дошукуючись істин, може й не завжди приємних для нас.

Вони не політичні діячі і не науковці. Просто рядові люди. Вони, звичайно, можуть помилятися в своїх спостереженнях і висновках. "Нові дні" охоче друкуватимуть листи тих читачів, які схочуть заперечити або підтвердити новими фактами чи доповнити й поглибити те, що говорять Микола Петрович, песиміст Омелян Панасович та оптиміст Андрій Євгенович.

Коли гості впоралися з вечерею й почали хвалити кулінарний хист господаріні, на далекому крайнебі вже догорав день. На тлі ще жевріючого неба почорнілі будинки й дерева здавалися сумними згарищами.

— У вітальні нам буде зручніше, — запропонував своїм гостям Микола Петрович. — Між іншим, я купив пляшку вина з чудернацькою назвою і хочу почути вашу думку про нього.

— Тільки прошу Омеляна Панасовича не курити, поки будемо куштувати вино, — весело

обізвався Андрій Євгенович. — Його запашна люлька може опоганити все, що завгодно.

— Не хвилюйтесь, — заспокоїв його Омелян Панасович, витягаючи з-за столу свою опасисту постать, — пускатиму дим у вікно.

Господар і його два гості зручно розмістилися в кріслах і почали маленькими ковтками куштувати вино. Погодились на тому, що, незважаючи на його чудернацьку назву, вино непогане, навіть краще від деяких дорожчих вин.

На хвилину в кімнаті зачала тиша. Потім Микола Петрович задумано промовив:

— Учора на урочистих зборах я чув, які ми, українці, хороші люди, роботящі, побожні, миролюбні, і як нас завжди кривдили сусіди-хижаки

Омелян Панасович скептично хитнув головою й продеклямував:

Від прикрих істин нам дорожчий
Нас вихваляючий обман.

— А от у діпійському таборі, — продовжував він, — я знав одного підлітка, що був ентузіастом-пластуном. Одного разу він сумно сказав мені: "Я думаю, що українці — найгірший народ у світі". У таке розчарування кинуло хлопця те поганство, що він спостерігав у таборовому житті.

— Сократ радив своїм землякам: пізнайте самих себе, — сказав Микола Петрович. — От і нам це слід зробити. Що ми, українці, за люди? Треба пильно придивитися до самих себе, розібратися в плюсах і мінусах свого національного характеру.

Андрій Євгенович знизав плечима.

— Люди як люди. Є в нас усякі — і ідеалісти, і шкурники, і просто сучі сини. Що ж саме досліджувати? Рахувати, скільки в нас позитивних і негативних типів? Хіба це можливо?

— Не спрощуйте проблему, — повернувся до нього Микола Петрович. — Як різняться між собою окремі люди, так різняться й народи. Психоаналіза цілого народу можлива — хоч би в найширших обрисах. От послухайте, що пише один американський антрополог.

Він дістав з книжної полиці томик, розгорнув його на закладці й прочитав:

"Зважаючи на те, чого психоаналісти й дослідники дитячої психології довідалися про процес формування особистості, нас зовсім не дивує те, що один чи більше типів особистості частіше зустрічаються серед французів, ніж серед китайців, частіше в англійських вищих соціальних класах, ніж в англійських нижчих класах. Це, звичайно, не значить, що особисті характерні риси всіх членів якоїсь групи тотожні... Але ми знаємо з досвіду, що члени різних суспільств виявляють тенденцію справлятися з проблемами, напр., пристосування до фізичного оточення, до суспільних умов, до інших людей, уживаючи способів, які мають дуже багато спільного". Що ви на це, Омеляне Панасовичу?

— Якщо я здогадуюсь правильно, Миколо Петровичу, ви маєте на оці той комплекс соціально-психічних властивостей, що не дали нам і досі усамодержавитись? — запитав Омелян Панасович, випускаючи хмару диму в чорне надвір'я.

— Так, — хитнув головою Микола Петрович, — але я не вважаю ці властивості чимсь особливим. Це ті ж самі риси характерів, що виявляються і в повсякденному житті, в усіх його сферах.

— Згоден. Думаю, що історія України дає досить промовисту характеристику нашого народу. Треба тільки її розшифрувати.

— Шкода, що наші люди не знають як слід своєї історії, — вступив у розмову Андрій Євгенович, який досі пильно дивився на Омеляна Панасовича, ніби дивуючись з того, що його огрядна постать і округле лице ніяк не зраджували в ньому песиміста чи скептика. — А якщо трохи знають, то поверхово й з різних випадкових, часто тенденційних джерел, — додав він за хвилину.

— Історичні факти можна тлумачити по-різному, — задумано кинув Микола Петрович. — Хтось казав, що для того, щоб висвітлювати факти історії, треба засвітити ліхтарик у своєму серці.

— Українські патріоти в основному сходяться в своїх тлумаченнях нашої минувшини, — знизав плечима Андрій Євгенович. — Незгоди починаються тоді, коли мова заходить про майбутнє.

— Російські комуністи й антикомуністи — емігранти теж сходяться в своїх тлумаченнях нашої історії. Вони одноставно твердять, що протягом усієї нашої історії ми прагнули тільки одного — якнайшвидше опинитися під кормигою московських царів, — сказав Омелян Панасович.

— Ну, а що ви, Омеляне Панасовичу, бачите в нашій історії?

— Я вже наперед знаю, що наш пан Омелян на це відповість, — усміхнувся Андрій Євгенович, який своєю худорлявою постаттю більше скидався на скептика, ніж Омелян Панасович.

Омелян Панасович визивно пустив у його бік струм диму.

— Бачу в ній те, що само увічі кидається, — відповів він. — Після кількох віків свого історичного існування наш народ ще й досі в більшій своїй масі не вийшов із стадії аморфної етнографічної маси.

— Ви, як бачу, песиміст, — скартав його Андрій Євгенович. — Як можна заперечувати те, що цей процес відбувається вже давно. А що він незавершений, то на це є багато причин. Насамперед, як ви знаєте, це наша географія.

Омелян Панасович розвів руками у вдаваному розпачі.

— Про нашу історію з географією чув. Але як довго будемо валити все на географію? У багатьох європейських народів географія не краща. А де ж колективна свідомість, що виростає зі спільного історичного життя, з мови, з фолкльору?

Андрій Євгенович осудливо поглянув на Омеляна Панасовича.

— Ви ж знаєте, що внутрішні зв'язки нашого народу раз-у-раз переривалися ворожими наскоками на наші землі. Людям треба було вижити, перетривати; все інше було на задньому плані. Тим більше, що соціальна верхівка народу щоразу переходила на сторону завойовників, кидаючи народ на призволяще...

— Стривайте, стривайте. — замахав руками Омелян Панасович. — А хіба соціальна верхівка не з того самого народу? А крім того, все це вже сива давнина. У нас уже давно є своя національно думаюча інтелігенція, є своя література, свої культурні й політичні організації. Уже мільйони наших дітей одержали освіту в українських школах. А нам і досі доводиться говорити про недорозвинену національну свідомість народу та лягати історію з географією.

— Не так легко позбутися психологічних травм і комплексів, спричинених історією. — почав був Андрій Євгенович, але Омелян Панасович не дав йому говорити.

— Послухайте, що розповідають люди звідти. По містах щоразу меншає кількість українських шкіл, бо самі українці посилають своїх дітей до російських шкіл. Це роблять навіть недавні вихідці з сел, які самі вчилися в українських школах. У тих українських школах, які ще існують, недобір учнів. Українські письменники, чуєте, так звані совєтські українські письменники, посилають своїх дітей у російські школи, а то й прямо в Москву.

— Це, звичайно, свідчить про практицизм та прагматизм людей. Якщо скрізь панує російщина, то хоч-не-хоч треба знати російську мову, щоб вижити.

— Це також говорить про брак почуття національної гідності, про закорінене почуття меншовартості. Але далі. Українські книжки видаються в щораз менших накладках, головне тому, що на них немає попиту, і книгарні не хочуть їх замов-

ляти. Адже їм треба виконувати свої фінансові плани.

— Але погодьтеся, що советсько-українська книжно-журнальна продукція це суцільна мафуглятура, там майже нічого вартісного немає. Трудно уявити собі більш рептильну, продажну літературу, що так підлабузно плазує перед антинародним режимом. Не дивно, що цю халтуру ніхто не хоче купувати.

— Отже маємо порочне коло — втрутився в розмову Микола Петрович. — Через те, що московський уряд не допускає українську мову в повсякденний ужиток, люди змушені вживати російську, а уряд використовує це як виправдання для дальшої русифікації.

— І винні в цьому, як не крути, самі ж наші люди з їх безпринципним практицизмом. Що ж буде, скажімо, через двадцять або п'ятдесят років?

— Ви, Омеляне Панасовичу, в своєму невгамовному песимізмі намалювали таку безпросвітню чорну картину, що лишається тільки гірко ридати. Але ваша картина нереалістична, — розсердився Андрій Євгенович. Він підвівся з крісла й нервово зробив кілька кроків по кімнаті.

— Нереалістична? Ну то давайте вашу!

— По-вашому виходить, що Мороз, Караванський, Чорновіл, Світличний, Калинець, Сверстюк, Сергієнко, Стус і багато-багато інших пішли на тяжкі муки тільки заради мітичної ідеї, заради міража, що існує лише в їх фантазії? Що ми тут, в Америці, краще знаємо всі деталі становища, ніж вони?

— То може ви скажете мені, які це деталі?

— Перебуваючи поза Україною, чи можемо ми бачити ці деталі, розгледіти, що саме відбувається в народних глибинах. Але здоровий глузд мусить сказати вам, що Мороз, Чорновіл, Караванський, Красівський не можуть бути самотніми, що вони тільки верхівка айсберга, найбільша маса якого — під водою. Зрештою, чи не так було й тоді, коли ми з вами жили на Україні?

Омелян Панасович зробив жест незгоди, і Микола Петрович вирішив, що йому пора встряти, щоб відвернути дальше посилення перепалки. Він сказав примирливо:

— Стривайте, шановні друзі! Звичайно, ми не можемо відси проникнути поглядом у деталі становища. Тож і немає рації так завзято сперечатися. Крім того, ми збочили від кардинальної теми. Наша проблема — це характер типової української людини. Якщо така існує...

Кілька хвилин було потрібно на те, щоб Омелян Панасович і Андрій Євгенович охололи від полемічного запалу. Потім, присьорбуючи вино, Андрій Євгенович сказав:

— Слово має Омелян Панасович.

Омелян Панасович погасив недокурок і уважно оглянув його — чи не залишилась де іскрина.

— Над цією проблемою ламали собі голови багато наших публіцистів і письменників — від Куліша і його сучасників починаючи і до Донцова

та Маланюка. Але спершу може послухаємо, що про нас говорять наші сусіди.

Андрій Євгенович театральним жестом приставив руку до вуха.

— Росіяни мололи про нас різне. Насамперед, з легкої руки Гоголя вони бачили в українцях Солопіїв Черевиків, Явтухів Макогоненків, Пацюків та пришелепуватих Іванів Івановичів і Іванів Никифоровичів.

— Але ж у Гоголя є й романтичні українські типи. Левко, Вакула, нарешті Тарас Бульба й Остап, — зауважив Микола Петрович.

— І Левко, і Вакула, і Тарас та Остап — занадто романтичні й не дуже живоподібні характеристики, щоб до них можна було примірювати живих, конкретних людей. Ніхто не примірює, скажімо, сучасних греків до персонажів "Іліади". Тарас Бульба для росіян означає тільки важезне тіло, та довгі вуса, та ще оселедець.

Усі посміхнулися, бо якби дати Омелянові Панасовичу Тарасові вуса та оселедець, то він сам скидався б на Тараса. Омелян Панасович догадався, яка думка майнула в головах його приятелів, але вдав, що нічого не завважив.

— Росіяни малюють типічного — на їх думку — хохла, як людину насамперед флегматичну, трохи ледачу, нерішучу, але вперту, дуже обережну, недовірливу й лукаву, "собі на умі", насмішувату, але часто й сентиментальну...

— А ви не думаєте, що всі ці риси частенько трапляються в наших людях? — посміхнувся Микола Петрович.

— Трапляються, — погодився Омелян Панасович. — Гоголь таки знав своїх земляків. Та він і сам мав усі ці риси в своїй натурі. Але, давши росіянам такий збірний стереотип українця, він зробив нам неласкаву послугу.

Подумавши трохи, Омелян Панасович продовжував:

— Коли почався український національно-визвольний рух, росіяни почали диференціювати українців. Поруч з "хохлами" й "малоросами" з'явилися "мазепинці, самостійники, петлюрівці, сепаратисти, яких усі росіяни — єдиноне ділимці ненавидять. Ви ж знаєте, що в усій російській літературі з її хваленою вселюдськістю, свободолюбністю й гуманізмом немає ні одного позитивного образу борця за незалежність України?

— Тут майже всі росіяни зворушливо одностайні, незважаючи на різні політичні переконання, — підтвердив Андрій Євгенович. Омелян Панасович продовжував:

— У російській галереї українських типів з'явився ще один тип: підступного, двуличного, навіть зрадливого хохла, якому не можна ні в чому довіряти, бо не знати, що він про вас думає, чи він думає те, що говорить.

— А думає, мабуть, що хочуть залізти до нього в кишеню, — усміхнувся Микола Петрович. Усі теж посміхнулись. Раптом Андрій Євгенович посерйознішав, сердито сказав:

— Усі ці характеристики — суцільний наклеп, особливо обурливий після того як саме оті хохли

мільйонами гинули, допомагаючи Росії завойовувати та розбудовувати її імперію — і царську, і советську. Так нам дякують!

— Ні, росіяни часто й похваляють нас. У творах дореволюційної літератури з великою симпатією змальовуються солдатики-малороси, що героїчно вмирають за матушку Росію. Те саме весь час пишуть і в советській літературі, — сказав Микола Петрович. — А до інтелігентів малоросійського походження росіяни, спасибі їм, — іронічно додав він, — ставляться без усякої дискримінації, якщо вони, звичайно, не "сепаратистшівіністи".

— Ну що ж, — розвів руками Омелян Панасович, — це правда. Росіяни охоче приймають усіх, хто до них горнеться. А таких і немало. Розкрийте першу-ліпшу російську газету, комуністичну або емігрантську, і побачите, що вони кишать українськими прізвищами членів усяких російських організацій.

Андрій Євгенович підняв руку на знак протесту.

— Не забувайте, що носії тих прізвищ дуже часто не мають нічого спільного з українством. Це родини поросійщені вже кілька поколінь тому, здебільшого в результаті міжнаціональних шлюбів. Багато хто з них і на Україні ніколи не був. По всій Росії живуть нащадки українських родин, що колись туди переселилися. Вони такі ж українці, як росіяни з польськими чи німецькими прізвищами є поляками чи німцями. А в російській інтелігенції їх повно.

— Це правда, — погодився Микола Петрович, — але, скажім, такі відомі російські кінорежисери, як Бондарчук та Чухрай вирости на Україні і, мабуть, в українських школах учились...

— І всякі "тоже-українці" часто накидаються на нас з великою злістю, нерідко з більшою, ніж самі росіяни. Особливо ті малороси, що зросійщилися таки на Україні живучи, — додав Омелян Панасович, — наприклад, господін Богатирчук.

— Це й не дивно, — махнув рукою Андрій Євгенович. — У психології відомий "комплекс ренегата". Перевертень особливо лютий на патріотів тієї нації, якої він відкинувся. Це для нього ніби самовиправдання, засіб позбутися підсвідомого почуття провини.

— Між іншим, у цьому контексті, — сказав Микола Петрович. — Російські антикомуністи закликають протестувати, коли їм говорять, що це, мовляв, ви, росіяни, завели комунізм, і саме вашими силами здійснюється гноблення всіх інших підсоветських народів.

— Що вони кажуть?

— Кажуть, що у феномені комунізму та в його звірствах вони винні не більше від інших народів. Що у встановленні комуністичного режиму доклали рук наволоч з усіх націй. Усі будували комуністичну тюрму народів: росіяни, українці, євреї, латиші, білоруси, грузини, вірмени... І в партійній верхівці є представники всіх підсоветських народів.

— Це таки факт, — знизав плечима Омелян Панасович. — Хіба не "тоже-українець" Підгорний — "президент" СССР? Що він там маріонетка — це інша справа. А хіба більшість советських генералів не українського походження? Хіба не чербицькі здійснюють советську владу на Україні? Хіба мало "енків" в органах КГБ? Чи не руками советських вельмож українського походження прогадяться русифікація?

— А згадані раніше Бондарчук та Чухрай ставлять советсько-російські фільми. У гонитві за славою та нагородами вони кинулись у Москву, а не в Київ.

— Чи не все одно, де вони ставитимуть свої советські фільми — в Києві чи в Москві? І там і там ставлять російські фільми. На советській Україні немає української кінематографії. Згадайте Довженка — він там і там робив агітаційні фільми для Сталіна, — сказав Андрій Євгенович.

— Перевертнів в історії України було справді немало. Чим це ви, Андрію Євгеновичу, пояснюєте? — запитав Микола Петрович.

— Кожен народ, завойований іншим, — відповів Андрій Євгенович, — неминуче обтріпується на своїй духовій периферії. Просто ми не є жодним винятком із загального правила. Хіба мало в Росії поросійщених перевертнів польського, грузинського, вірменського, єврейського походження? В кожному підсоветському народі є свої Бондарчуки, Чухраї, Огнєвіє, про яких писав колись Воляняк.

— Дозвольте прочитати вам, — продовжував Андрій Євгенович, — уривок з листа Чорновола з приводу падіння Дзюби: "Ви гадаєте, що, проаналізувавши падіння Дзюби, можна було застерегти від багnistих манівеців інших? Гай-гай!... Яка інша історія багатша за таку нашу науку? Адже колінкувало перед минувшими вседержителями та їх сатрапами і било себе в груди до синяків на душах не одне покоління української інтелігенції".

— Це вертає нас до проблеми нашої бездержавности. Напевно, ми можемо тепер знайти для неї якісь причини не лише історичного, а й психологічного порядку. Перевертні були, скажімо, й серед поляків, але головна маса польської інтелігенції таки залишилась польською, — сказав Микола Петрович. — Якщо наша провідна чи соціальна верхівка не могла втримати або здобути державність для України, то принаймні могла б зберегти свою мову й культуру.

— Не забувайте, що поляки мали свою національну культуру ще до того, як Польщу було розшарпано. А слов'яни-чехи були завойовані німцями. Україна ж стала частиною Російської імперії, коли вона ще й не мала своєї літературної мови, на якій будується національна культура. Був лише народний побут та фолклор...

— Напередодні Лютневої революції на Україні вже була своя національна інтелігенція, і в ній було багато людей селянського походження, — зазначив Микола Петрович.

— Були мазепинці на Україні завжди в попередні епохи. Але їх було занадто мало навіть перед Лютим, щоб просвітити селянські маси. А наші міста переповнені росіянами та іншими неукраїнцями, які зросійщили в них і українців.

— Селянські маси, піймавшись на большевицькі обіцянки, не розуміли й не підтримали Центральної Раду. Большевицька демагогія була дохідливіша, зрозуміліша для основної маси селянства, яке між іншим, і не знало, що вони не просто мужики, а українці, — додав Омелян Панасович. — У мене в пам'яті збереглося кілька рядків з чийогось вірша, адресованого національно несвідомій масі. Ось вони:

Ти словам повірила брехливим
І впізнати правди не могла;
Тих синів, що так тебе любили,
Ти сама на муки віддала,
Продала за п'яний чад похмілля,
Розтоптала мрії їх святі,
По короткім часі гуляйпілля
Знов лягла під чоботи катів...

— Ох ті мені маси, — зітхнув Микола Петрович. — Як же легко вони ловляться на демагогічні гачки, якщо не комуністів, то махнів.

— Маси — це категорія історична, — сказав Андрій Євгенович. — Вона виникає в тих суспільствах, де при владі стоїть або авторитарний, антинародний режим, або уряд, який не піклується про культуру народу. Комуністи вихваляють масу тому, що здобули владу, граючи на темних інстинктах юрби. А тепер, осідлавши цю масу, вони тримають її під жорстокою контролею політикою батога й брехні — тобто тієї ж демагогії.

— А втім не захоплюймося і самокритикою, — зауважив Микола Петрович. — Якщо наша маса, взята в найширшому масштабі, й не продемонструвала належного політичного розуму та почуття своєї національної гідності, то це пояснюється сотнями років колоніального гноблення. Але та ж селянська маса дала Україні Тараса Шевченка, сьогоднішніх дисидентів і нас, зараз у розсіянні суцільних, таких як Багрянний, Петро Чет — Волиняк і багато інших.

— Майте безперечну слушність, — погодився Андрій Євгенович. — І відродження України в майбутньому ми можемо чекати в основному від нашої селянської маси та від тієї інтелігенції, яку вона весь час виділяє і яку систематично винищує московський уряд.

— Справді народна влада мусить прагнути до того, — сказав Микола Петрович, — щоб зникло само поняття маси. Щоб замість маси були індивіди, громадяни, люди культурні, освічені, думаючі.

— Самої освіти ще недосить, — трохи жовчно сказав Омелян Панасович. — Треба ще, щоб у голові був розум. І в нас, у діаспорі, є немало недумаючої маси, хоч ніхто не заважає їй учитися й розумнішати.

Д. КЛЕНОВСЬКИЙ

БАТЬКІВЩИНІ

Може ми й не стрінемось ізнову,
Та в своїй скитальницькій судьбі,
Я служу тобі високим словом,
До загину відданий тобі.

Хоч тобі я наче й без потреби
В ці шалені роки ворожди,
Та під кожним чужоземним небом
Ти зі мною всюди і завжди.

Ще тебе неволять чорні сили,
І не скоро, може, ти збагнеш,
Що тобі я бажаний і милий,
Що мене жалієш ти і ждеш.

Промине погане лихоліття,
Що твої скривавило поля, —
Я через моря і довголіття
Повернусь до тебе іздала.

І тоді не кину слів догани
За твої покручені шляхи;
В мить оту за зустріч довгождану
Я прощу усі твої гріхи...

Перекл. Б. РУНИЧ

Б. РУНИЧ

♦♦

(На мотив Г. Іванова)

Як забувати вранці прикро
Те, що вночі мені приснилось,
І знати — знову чудо зникло,
І знову марно серце билось...

Воно проникло крізь пітьму
У невимовну безвимірність,
І так повірилось йому
У ту прекрасну неймовірність!...

Але з розбитків корабля
Воно принесло спраглим людям
Не те, чого чека земля,
І не об'явлення, й не чудо,

А тільки декілька скупих,
Незрозумілих обіцянок, —
І ось у цей імлістий ранок
Лежить безсило біля них...

Микола Петрович на хвилину замислився, потім підняв голову.

— Ось що мене турбує. Провідні верстви інших народів зуміли скерувати енергію своїх мас на побудову національної держави. Чому цього

не сталося на Україні? Чим наш народ відмінний від інших?

— Українським монархом, засновником української національної держави, міг стати гетьман Мазепа. Але, будучи сам підвладний Петербургові, він не мав достатньої контролю над свавільними й користололюбивими полковниками. Вони не підтримали його, бо думали, що під зверхністю далекого Петербурга будуть мати вільніші руки на своїх територіях, ніж під ближчою контролею Мазеви, якого вважали занадто владолубним. — виклав свою гіпотезу Андрій Євгенович. — До речі, таких полковників було немало серед отаманів та різних батьків і після революції 17-го року.

— Може й мали слушність деякі давніші публіцисти, — ворухнувшись плечима Омелян Панасович, — коли писали про недержавоспроможність нашого народу. Ця неспроможність нібито була наслідком анархізму гайдамацької стихії, короткозорості людей, які думали лише про свої вигоди.

— Я б додав до цього, — продовжив його думку Микола Петрович, — що ті елементи народу, які прагнули стати національною елітою, але не могли приборкати цю стихію, кидалися під чужі прапори — польські, російські, — щоб уже під ними, з чужою допомогою опанувати свій народ. А заплатили за це своєю денационалізацією.

— І тому, — озвався Андрій Євгенович, — я більше виню старшину, ніж народ. Народ був темний, жорстоко визискуваний, що з нього взяти! А ота старшина часто була вельми освічена, знала історію інших народів.

— Все таки, — хитнув головою Микола Петрович, — ваша схема не все пояснює. Мусять бути якісь психологічні коріння того гуляйпільля. А чому так легко зрікалася свого народу, своєї мови, своєї власної минувшини ота старшина?

— Багато є деталей загальної схеми, — сказав Андрій Євгенович і, поглянувши на годинник, додав, — Боюся, що в нас уже немає часу їх усі вивчити.

— Мені покищо хотілося б почути ваші думки про нинішні українські характери, — побажав Микола Петрович.

— Усі теревені про наше буцімто органічне солопіївство та пацюківство, звичайно, дурниці, — сказав Андрій Євгенович, — але гуляйпільля та стаманії у нас і досі багато. Придивіться тільки до наших організацій, які ніяк не можуть дійти згоди, незважаючи на нібито єдність головної мети. Але мушу зараз застерегтися. Говоритиму переважно про своїх земляків — наддніпрянців, хоч незгоди чимало і в галичан.

— Вважаєте, що між наддніпрянцями й галичанами є істотна різниця? — перебив йому мову Микола Петрович.

— Різниця очевидна. Її й не могло не бути — в надто різних світах ми жили, надто неоднаковим духовим харчем живилися.

— Отже колізії між ними були історично зумовлені й неминучі? — напівзапитав, напівствердив Микола Петрович.

— Абсолютно.

— Мабуть, так, — похитав головою Омелян Панасович. — А шкода! Галичани — люди талановиті і, взагалі, мають ряд рис, які мені до серця. Ми могли б доповняти одні одних. Оунівська інтелігенція могла б нейтралізувати деякі негативні риси багатьох наддніпрянців, особливо старшого покоління, схильних до міжусобиць, хитань, інертності, "солом'яного вогню". Оунівці могли б дати нам гідний наслідування приклад послідовного й безкомпромісного активізму, цілеспрямованості, ідеологічної чіткості, дисциплінованості.

— Наддніпрянці саме за цим і потягнулися спершу до ОУН. Але й вони самі могли навчити галичан чого! — зауважив Микола Петрович.

— На жаль, вийшло не так, як хотілося, — сказав Андрій Євгенович. — Оунівці не були готові до зустрічі з наддніпрянцями. Їх вожді, захопившись своїми доктринами й фанатичними догмами, недбачили живих людей з Більшої України. Оунівці надто явно й нетактовно претендували на ролі національної еліти, залишаючи наддніпрянцям ролі послухів. Але щойно вирвавшись з-під диктатури однієї політичної еліти, наддніпрянці не були схильні скоритись іншій. У них є своє самолюбство, свій гонор і амбіції.

— До цього треба додати, що нам не імпонували запозичені з чужих джерел оунівська доктрина й стратегія, які не узгоджувалися з нашим історичним досвідом. Багато завинила в конфліктах і зарозумість, арогантність, кращезнайство багатьох політиків та магістрів. Напевно, ви знаєте історію зудару Ромащенко з Волиняком. Петро Кузьмович описав її в статті, вміщеній у збірнику "Поговоримо відзерто".

— Усі ці колізії, — журливо сказав Омелян Панасович, — залишили травми, які ще й досі ятраються та ділять нас. І загоються тільки в наступному поколінні.

— А тепер вернімось до нашої теми — про наддніпрянців. Я не буду говорити про наші позитивні риси, вони відомі. Українці — народ талановитий, і якби вижила Українська Народна Республіка, на Україні небувалим досі цвітом вибуяла б національна культура — література, мистецтво, музика, театр, кіно. Але зараз доводиться говорити головню про негативні риси нашої національної вдачі.

Омелян Панасович зробив маленьку паузу, ніби збираючи свої думки. Потім продовжував:

— Широко й глибоко проаналізувати всі аспекти наших національних типів ми, звичайно, не можемо. Це занадто складне завдання, і воно під силу тільки більшому числу дослідників. Можемо хіба що висловити деякі, неповні свої спостереження.

— Безперечно, — озвався Микола Петрович. — Але й дрібні спостереження можуть скластися в широку панораму.

(Закінчення на 22-ій сторінці)

Спадщина гетьмана Полуботка

350 претендентів на український скарб

Наказний гетьман Павло Полуботок, син прославленого хмельничанина полковника Леонтія Полуботка, в історії України відомий як голова української опозиції російському цареві Петрові І, гарячий захисник політичної автономії України.

Він безстрашно викривав намагання Петра І остаточно приєднати Україну до Росії та протестував проти Петрових порушень Переяславської угоди. Обізлений тим, що Полуботок протидіяв його імперіялістичним плянам, вимагаючи відновлення козацьких вольностей та виборів правного гетьмана, Петро І кинув його і його товаришів у Петропавловську фортецю-тюрму, де Полуботок і помер.

Щоб урятувати своє майно від російського царя, Полуботок нібито переслав в Англію свої гроші — 200 тисяч карбованців золотом. Що ж сталося потім з гетьмановим скарбом, якщо це золото справді в нього було?

У російському журналі "Вокруг света" в травні 1976 р. була надрукована стаття про те, що чимала кількість претендентів на Полуботкову спадщину намагалася довідатись про долю цього скарбу.

Як оповідає легенда, влітку 1720 року в північноросійське місто Архангельськ прибули здалека четверо мандрівників. Вони приїхали на двох бричках, запряжених двома четвериками добрих, ситих коней. Місцевому трактирникові вони сказали, що приїхали купити солону рибу.

Четверо приїжджих мали за поясами пістолі і не виглядали купцями. Пізніше вияснилось, що один з молодих людей був хазяїном, двоє інших — його служниками, а четвертий, людина вже літнього віку, — його прикажчиком. У всіх були довгі козацькі оселедці на голених головах. Видно було, що вони з України.

Відразу по приїзді старший козак почав провадити перемови із шкіпером англійської шхуни, що прибула купувати рибу й пеньку. Очевидно, перемови були успішні, бо незабаром однієї ночі шхуна відпливла в Англію з козаками на борту. Шкіпер бачив, що козаки, разом із своїми речами, принесли якесь невелике, але, як видно, важке барилко, підвішене на міцних ремінцях: його з зусиллям несли на цих ремінцях двоє молодих козаків.

Через десять днів не зовсім спокійного плавання, протягом яких молодих козарлюг добре помотало, шхуна причалила в Англії. Шкіпер спрямував її по річці Темзі прямо в Лондон. Мандрівники залишилися на судні й почали знову домовлятися із шкіпером. Оскільки цей шкіпер, часто плававши в Архангельськ, навчився там трохи говорити по-російськи, вони запропонували йому бути за перекладача. Він погодився, бо козаки не були скупими.

Молодий хазяїн і один прислужник разом із шкіпером поїхали в Ост-Індську компанію. Це ще більше переконало шкіпера в тому, що його пасажирів — багаті купці. Прикажчик і другий служник лишилися на кораблі сторожити свій вантаж.

В Ост-Індській компанії молодий козак заявив, що він, Яків Полуботок, за дорученням і від імені свого батька, українського козацького бунчукового (він тоді ще не був гетьманом, а тільки його заступником), хоче зробити вклад в компанію на суму 200 тисяч карбованців золотом.

Домовлення було досягнене швидко. В той час Ост-Індська компанія була найбільшим банком Великобританії. Розвиток колоніальної імперії в Індії вимагав великих грошей, і компанія охоче прийняла вклад з умовою платити чотири відсотки дивидендів на рік з наростанням усієї суми за рахунок дивиденду. Вклад був зроблений на невизначений строк до вимоти або самим Павлом Полуботком, або особами, посланими ним, або ж спадкоємцями вказаних осіб. Було застережено, що на цей вклад не поширюється закон про конфіскації через давність.

Молодий хазяїн вернувся на шхуну. Всі четверо козаків переодягнулися в багату козацьку одягу, прикрасились дорогою зброєю й двома каретами поїхали в банк.

Упоравшись із усією процедурою, козаки щедро розплатились із шкіпером та попросили його не клепати язиком про те, що він бачив. Він дав їм слово і тримав його довгі роки.

Козаки разом із шкіпером попливли назад в Архангельськ. Вони спритно уникли уваги місцевого посводи та його поліції. Цар Петро І так ніколи й не довідався про подорож козаків у Лондон.

Прошло 187 років. Настав 1907 рік. Професор О. І. Рубець прислав з Петербурга чималі кількості різних осіб листи, в яких повідомляв, що 15 січня 1908 року в місті Стародубі, Чернігівського уезда (повіту), збереться нарада, присвячена виясненню долі Полуботкової спадщини.

На цю нараду проф. Рубець запросив усіх можливих спадкоємців Полуботка. Треба було вияснити, хто саме може претендувати на уділ у спадщині, та виробити план, як вимагати від Великобританії, щоб вона почернула Полуботкові гроші. Невідомо, чи сам Рубець був споріднений з Полуботком.

Трохи про проф. Рубця. Він був відомим збирачем українського музичного фольклору, приятелем Чайковського й Римського-Корсакова, яким помагав створювати опери "Мазепа", "Черевички", "Майська ніч". Рубець заповзівся забрати з Англійського банку Полуботкову спадщину, яка протягом багатьох років виросла до фантастич-

них розмірів. Своїм наміром Рубець заразив багатьох людей, споріднених з Полуботком. Серед них були представники знатних дворянських родів: князі Кочубеї (нащадки того Кочубея, що доносив на Мазепу), граф Капніст (нащадок відомого українського поета), граф Сологуб (російський письменник), дворяни Немировичі — рідня письменника Немировича та Немировича-Данченка, російського театрального діяча.

Перші чутки про Полуботкові скарги виникли в 1827 році, коли газета "Сенатские новости" зробила спробу виявити спадкоємців Полуботка, надрукувавши про це оголошення.

Після цього протягом усього 19 сторіччя в газетах кілька разів з'являлися повідомлення про фантастично величезну спадщину гетьмана. Рубець затратив багато часу для уточнення імен усіх нащадків Полуботка та їхніх адрес, а потім у 1908 році запросив їх на з'їзд у Стародубі, де він, осліплений на цей час, жив сам.

На думку ініціаторів з'їзду, за роки з 1720 по 1908 Полуботкові гроші мали вирости в ...1062 рази, тобто спадкоємці могли поділити між собою приблизно 213 мільйонів карбованців. Мова йшла про 240 тонн золота ((на тодішні розрахунки).

Ось що писали газети про цей з'їзд спадкоємців:

"Місто Стародуб. 15 січня відбувся грандіозний з'їзд спадкоємців гетьмана Полуботка. З різних кінців Держави Російської: з Петербурга, Москви, Києва, Харкова, Полтави, Хабаровська, Чіти, Уфи, Одеси, Херсона, Донської області, Саратова, Кронштадта і навіть з Галичини. "Яка суміш племен, і говірок, і станів". Стародуб — мирне, занепале містечко — в своїх літописах не пам'ятає такого скупчення приїжджиків".

Проф. Рубець запевнив присутніх, що вклад гетьмана в Англійському банку дійсно є, що він довідався про це від юрисконсульта банку, який колись був російським підданим. Але один з ораторів заявив, що ніяких капіталів Полуботка в Лондоні немає, що керівники банку сказали це князеві Потьомкіну, який за дорученням цариці Єкатерини II хотів накласти руку на ці гроші. Учасники з'їзду погодились на тому, що треба обрати комісію з 25 осіб, яка мала б розшукати гетьманову спадщину.

Ост-Індська компанія перестала існувати в 1857 році. Полуботкові гроші треба було шукати десь інде. Проте й англійці не сиділи згорнувши руки. В усіх англійських банках був запроваджений режим особливої секретності. Але чи їздила делегація "спадкоємців" в Англію — невідомо.

Після большевицької революції з'явився ще один "спадкоємець" гетьмана Полуботка — советський уряд, який теж дуже хотів би загарбати Полуботкову спадщину. Советська "Інюрколегія" почала робити відповідні заходи, але вони були безуспішними. Директор "Інюрколегії" заявив советським журналістам:

"У межах наявних історичних джерел справа Полуботка була вивчена спеціалістами. Однак точних відомостей немає: бракує остаточної ясності

О. ЛЕБІДЬ

СПОГАД

Розгулялися демони бурі
У глухій лісовій стороні...
Ми сиділи у темній зажурі,
І свистіло гілля у вогні.

Ми дивились уважно і тихо
На танцюючих іскор юрбу,
А на серці — ні іскри утіхи,
І нема чим розвіять журбу...

Там, за стінами, — лекло зелене,
І, здається, ми в ньому одні.
— Ти не крийся, мій любий, від мене,
Уділи свого болю й мені!

...Вже назавжди ліси відшуміли
В нелегкому моєму житті, —
Та як трудно без тебе, мій милий,
Відпочити на легшій путі!...

1971 р.

В. ЯРОШ

ВЕСНА ПРИЙДЕ!

Учись у них — у верб і яворів!
Навколо них зими безжалісна пора.
Сльозинами смола блищить на їх корі,
Потріскалась на них, змерзаючись, кора.

Бушує вітрюган, шугає між дерев,
Останні листя з них злостиво обрива;
Вони ж стоять німі під вітру свист і рев.
Мовчи і ти. Даремні всі слова.

І жди весни. Прийде пора і їй!
В'язила крижані стечуть з ожиглих віт,
І гомін золотий наповнить цілий світ —
Життя нового час, пора здійснення мрій.

Харків, 1972

сти в тому, що золото гетьмана Полуботка справді було привезене в Ост-Індську компанію, враховуючи труднощі подорожі з України в Англію у 18 сторіччі. Нічого не відомо про розміри вкладу, якщо він був зроблений, та про умови росту капіталу. Єдиною основою справи є легенда, яку колись розповів шкіпер англійської шхуни".

"Інюрколегія" ще в 1958 році через своїх англійських колег пробувала розшукати активи Полуботка в Англійському банку і в Скарбниці Великобританії, але всі її спроби залишилися безрезультатними.

Отже невідомо, чи "Полуботкова спадщина" існує, але якщо вона таки існує, сподіваємось, що українські гроші, які Полуботок урятував від Петра I-го, не потраплять у лапи комуністичних спадкоємців цього ж Петра I-го...

Б. КОРНІЄНКО

"НОВІ ДНІ", січень 1977

Ми і наша мова

Невпинно збагачуйтесь новими словами

Комуністична Москва послідовно й невідступно намагається злити всі підсоветські народи в єдиний советський народ, спочатку зробивши російську мову їх "другою рідною", а потім першою рідною мовою. В цьому процесі нашу мову систематично усувають з усіх сфер ужитку на підсоветській Україні. Метою цього є зробити українську літературну мову чужою для широких мас населення.

Отже одним з найважливіших завдань української інтелігенції в діаспорі є збереження нашої літературної мови, щоб колись пізніше передати її нашому народові незіпсутою, багатою і милозвучною.

Як же ми справляємося з цим завданням? Скажемо відверто: незадовільно, якщо не зовсім погано.

Не хочеться повторювати того, що вже було сказано не раз: що ми є свідками того, як наші часописи поступово збіднюють свій словник, уживають чимало непотрібних росіянізмів (яких немає навіть у підсоветських українських словниках), нехтують нормативну граматику, допускаються кричущої стилістичної невправності. Якщо мова псується "там", то псується вона й тут. Тільки там її псують з політичних міркувань, а тут її псують через недбальство й малограмотність.

Хочеться запитати наших літераторів і журналістів: чи розуміють вони, що значить зберігати мову?

Насамперед, зберігати мову зовсім не значить законсервувати її в тому стані, в якому вона була 40-50 років тому. Така "консервація" мови — це найвірніший спосіб її вбити.

Рік за роком характери людських спільнот змінюються. Перед нашими очима ці процеси розгортаються швидко й необоротно. Ускладнюється структура суспільства, відбувається прискорений науково-технічний прогрес, міняються форми громадського життя. Це геше до ускладнень у людській психіці, в різних ідеологіях і філософських системах.

Ці процеси позначаються на мові, яка і уможлиблює, і обслуговує їх. Ускладнення людської психіки та емоційного світу спричинює появу нових слів для найменування нових понять, нових нюансів мислення й почування, яких не було в примітивнішому попередньому світі. Лексикою, скажім, Нечуя-Левицького неможливо психоаналізувати людину нашого часу, досліджувати нові феномени кінця двадцятого сторіччя.

Чи все гаразд у царині нашої лексики? Ні, і в обсязі нашого словника, і в різноманітності наших словотворчих засобів ми відстали і від англійської, і від німецької, і від інших мов, які, не перестають вільно творити неологізми у великій кількості. А чи багато новотворів знаходимо ми в наших часописах?

Коли в мові не відбувається безперервний процес збільшення й ускладнення її словарного фонду, то це значить, що цією мовою або зовсім не користуються, або ж користуються якось дивно й гособоко, в якійсь замкненій і законсервованій сфері життя.

А мова, що не розвивається, не міняється, — це мова змираюча або вже мертва.

На підсоветській Україні, де відбувається злочинний лінгвоцид, наша мова не вживається ні в індустрії, ні в адміністративних установах, ні у вищих навчальних і наукових закладах, і, напевно, щораз менше вживається в живих розмовах на різноманітні теми. В таких умовах багато елементів літературної мови атрофуються. Люди починають втрачати словесні скарби своєї мови, не говорячи вже про те, що не збагачуються новими. Мова забувається...

У нас, у діаспорі, становище вельми подібне. Що ж ми можемо зробити, щоб бодай тут наша мова не примітивізувалася, та не почала агонізувати, відстаючи від часу й наоколішнього життя?

Насамперед мусимо прилюдно осудити тих, хто, говорячи й пишучи вбогою та потворною пародією на нашу мову, привчає й читачів, "рядових" мовляв, так само зневажати українську літературну мову — найголовніше культурне багатство нашого народу. Мусимо "присилувати" наших журналістів відмовитися від свого обурливого недбальства до питань граматики, літературної лексики та стилю.

Але це тільки половина належної праці. Друга половина, мабуть, складніша.

Складніша тому, що має полягати в збагаченні нашої лексики новими словами; для цього треба виявити в нашій мові нові, ще не використовувані словотворчі ресурси. Вона їх має. Не бачать їх тільки люди, зовсім не знайомі з процесами життя мови.

Наведемо один приклад. Останнім часом у нашу літературну лексику (навіть в УССР) щораз інтенсивніше вливається струм нових слів з особливою конструкцією: "унезалежнити, узиразити, уневажнити, уздатнити, уяскравити, уна-

очнити, оприлюднити, усамостійнитись, знешкодити" й інші. Таким чином, у нашій мові "введено в експлуатацію" нове словотворче джерело. Це доказ того, що наша мова живе.

Усі ці слова дуже добрі. Добрі насамперед тим, що дають відсутні досі найменування різних процесів; вони економні, бо замінюють одним словом кількаслівні звороти (узалежнити від — поставити в залежність від); нарешті, дають нам синоніми на наявне досі лише одне слово. Мова потребує розвиненої синоніміки зі словами різного стилістичного забарвлення. Отже, коли наряду зі словом "збентежити" в нас буде таке, скажім, як "знесмілювати", то воно може бути дуже до речі в тексті, що вимагає певного семантичного нюансу.

Кожен, хто хоче працювати в літературі чи журналістиці, повинен бути здатним творити нові слова. Але для цього літератор мусить мати елементарні лінгвістичні знання. Набути їх нетрудно. Треба тільки прочитати одну-дві книжки відповідного змісту — причому книжки, написані популярно, приступні кожній грамотній людині. А неграмотним людям у літературі робити взагалі нічого.

Насамперед, звичайно, потрібно знати нормативну граматику (справа теж не надто трудна) та придбати словники й регулярно в них заглядати. Треба мати словники, видані на Україні, але користуватися ними слід критично: хоч ці словники й охоплюють багато літературної лексики, проте, як вогню, бояться творити неологізми, даючи замість них російські слова — незважаючи на те, що такі росіянізми, як наприклад, "свистопляска", не мають основного елементу, спільного з нашою лексикою.

Чому підсоветські автори й мовознавці так бояться творити нові слова, а якщо зрідка й кують їх, то обов'язково калькуючи з російських? Тому, що самостійне використання українських словотворчих ресурсів означало б віддалення української мови від російської, а це з погляду московської доктрини про творення "єдиного советського народу" є антисовєтською діяльністю, за яку українських патріотів кидають у психушки й концтабори.

Крім того, на підсоветській Україні для нашої мови створено таке становище, в якому вона значного числа новотворів взагалі не потребує. Оскільки там вона низведена до ролі домашнього жаргону чи селянської говірки, оскільки вона вживається в газетах з їх обмеженим лексиконом лише для потреб стереотипної політичної пропаганди й штампованого прославлення рідної "радянської влади" та для рапортів про виконання колгоспами їх плянів, — то для чого їй там потрібні різні "софістиковані" слова та багатство семантичних відтінків... Назпаки, в інтересах московської політики, чим примітивніший буде український словник, тим краще, бо легше буде російській мові зберігати свою "провідну роль".

Для того, щоб вижити та колись вернутися на

ЯК ДОБРЕ ВИ ЗНАЄТЕ НАШ ЛІТЕРАТУРНИЙ СЛОВНИК?

До поданих нижче слів доберіть синоніми (слова, хоч і відмінні звучанням, але однакові чи близькі значенням, напр.: завірюха, заметіль, метелиця, сніговиця, хуртовина, буран, хурделиця, хвища, завія, хуга і т. д.), або дайте пояснення слова, якщо для нього немає синоніму.

осоружний	статечний
зв'язаний	лінгвоцид
скнарий	гойний
ниций	тремкий
вельми	догідний
снага	ярий
яса	світний
гречний	вдатний
тендітний	велет
тамувати	коліти (дієслово)
легіт	нерозрадний
посутній	уневажнити
ошатний	сповидний
упередження	покvapний
жага	оприлюднити
трунок	жовріти
увиразнити	сумірний
улягати	шультга
ятрянний	поставний
позірний	млість
стривайте!	забагливий
зокільний	потайливий
покута	вагомий

визволену Україну, наша мова, як ніколи раніше, потребує триваючого усучаснення свого словника. Життєздатність мови — це її потреба й здатність весь час творити нові слова. Багатство мови — це передусім багатство її лексики.

Підкреслимо ще раз: успішно творити нові слова можуть лише ті літератори й мовники, що мають "почуття мови". А це почуття їм може дати лише добре знання словника й граматики та знайомство з історією літературної мови.

У статті, яка щойно ставить проблему, неможливо охопити всі її аспекти. Потрібна широка дискусія з багатьма учасниками, насамперед нашими мовознавцями й літераторами, яким є що сказати. Ми будемо друкувати всі ділові статті, листи й замітки, присвячені нашим мовним проблемам, і сподіваємось, що рубрика "Ми і наша мова" буде постійним компонентом "Нових днів".

РЕДАКЦІЯ

Літературно - критичні нотатки

Вадим СВАРОГ

1. СПІВЕЦЬ ЯСНОЇ САМОТИ

Збірка ліричних поезій І. Качуровського "Пісня про білий парус" стоїть на верхній полиці моєї книжної шафи. Коли мене поймає самота, і хочеться почути співзвучні моєму настрою слова, я розкриваю цю книжку і знаходжу в ній те, чого мені треба.

Хоч ця збірка була надрукована кілька років тому, мені хочеться ще раз нагадати про неї нашим читачам. У числі тих книг, що їх наша емігрантська література може управнено внести в основний фонд української поезії, "Пісня про білий парус", безперечно, займає одне з видних місць.

Наскрізню тематичну лінію цієї збірки можна визначити як "світлу печаль" людини, яка, хоч і знає, як безжалісно реальне життя крушить людські бажання і мрії, проте і в пасивному спротиві жорстокому світові знаходить свою людську гідність. Мені здається, що за мотто для всієї книги може служити вірш, який я дозволю собі навести повністю:

Коли піднести очі, повні сліз,
До неба з ясно-синіми зірками,
То зорі розпливаються над нами,
Стікають вниз.

І згадуєш Ван Гога. Вечір, місто.
Глибока сутінь вулиці, вогні.
І зорі розтікаються плямисто
У вишині.

Ні, це не примха, не дивацтво пози,
Не прояв божевілля у мистця —
Йому ввижалась вулиця оця
Крізь сльози.

Поет бачить навколишній світ крізь призму свого серця. Сльози, звичайно, це поетична гіпербола. Але світ, що вимальовується перед нами у віршах Качуровського, це світ ворожий тому спосові життя, який він обрав би для себе.

Поезія цієї збірки в більшій її частині — це поезія спонтанних поетичних вражень і реакцій та роздумів. У збірці є немало мініатюр, дистихів і гайку саме тому, що вони кількома словами фіксують швидколітні поетичні моменти, які в самих собі несуть і образ і думку. Так може бачити світ тільки поет.

Ліричний герой збірки — це "принциповий" самотник, на думку якого суєта нинішньої цивілі-

зації ворожа природі, а йому, поетові, тільки заважає відчувати себе часткою Всесвіту. Бо бути щасливим він може лише на лоні природи. Він не активіст, а тільки споглядальник.

Ось мій причал: коріння вузлувате,
Ліяни і некошена трава.
І тут зів'яне квітка лісова,
Бо нікому її подарувати.

А в іншому вірші:

Не лишити нікому адреси,
Не сказати з дороги "Прощай!"
Так озерного дикого плеса
Досягає підземний ручай.

Дике озеро. Мед і акриди.
Непорушна ясна самота.

І не заїде ніхто, й не заїде,
І нізвідки не буде листа.

Особливо напоєний "спрагою самоти" вірш, що починається так:

На пасіці од вуликів безсонний перегуд —
Для стомлених, для зламаних спочинок тільки тут.

Війнула прохолодою блакитна благодать.
Не згадувать, не мріяти, а тільки споглядати...

Але бездумно споглядати поет, схильний до філософських роздумів, не може. Тут, на самоті, його з особливою силою бентежать думки про те, що час не стоїть на місці, що колишні, молоді мрії лишилися тільки в тайниках пам'яті, що стільки друзів і дорогих людей немилосердний час поклав у могили, не давши їм здійснити їх намірів.

Пачки листів стерегти — берегти
Буду за звичкою —
Поки й мої перев'яжуть листи
Чорною стрічкою...

Світ тварин, природно, близький поетовому серцю. В його віршах знову й знову фігурують образи бджіл, що "священний довг сповняють до кінця"; образи псів, здебільшого скривджених людьми, як у вірші "Собаке щастя".

Свою самотність поет нерідко бачить не тільки як свого роду притулок чи нірвану, але іноді і як приречену йому долю, як нерозривне коло туги, як падвечір'я в глухій околиці чужого світу, де лише "раїни пахнуть Україною, спогадом загубленого раю".

Отже поет — песиміст? Ні, він ні песиміст, ні оптиміст. Він філософ, який знає, що цей світ не такий, яким він мусів би бути, але його вже не переробиш, бо не можна переробити людську натуру. Тож "учімося перед обличчям смерті, без надії, священний довг сповняти до кінця", як ті бджоли, "навік покірні Божому велінню".

Нахмурилось. Далекий гуркіт грому.
І поспішають проти вітру бджоли.
Як їх багато вилетіло в поле!
Як мало їх повернеться додому!

"Пісню про білий парус" називається, власне, другий розділ збірки, присвячений "епосові кохання". Але образ білого паруса доречний і для її першого розділу. У Качуровського білий парус — це не лермонтовська алегорія неспокою й шукання бурі. Для нього романтичний білий парус — це принада, що сяє здалека, звабний міраж, обіцянка, що може не здійснитися. За осяйним вітрилом поет стежить "з нерозгаданою тугою".

Таким "білим парусом" бачить поет своє кохання. Тільки ця переживана ним лірична драма в'яже його з людським світом. Коханням поет прагне перемогти свою самотність, коли воно обтяжує його занадто болючою вагою думок, жалів і скорбних спогадів.

Але й кохання теж нелегкий тягар. Часто воно приносить не лише радість, а страждання, коли воно тільки "білий парус", що кожної хвили може зникнути. Поет і кохає і боїться, що "доля поєднала його і її тільки на коротку годину", що, "відірвавши шматок його серця", кохання щезне в заобрійних далях.

Вірші І. Качуровського витончені формою, елегантні образами-мислями. Його лексичні ресурси великі. Точні і ясні слова в нього виникають і сплітаються в поетичну тканину легко й природно. Його віршові розміри й строфи класичні; в нього є по-античному замислені гекзаметри, секстини, рондо, сонети. Про формальні шукання свідчить, наприклад, такий граціозний мадригал-триолет:

Моя засніжена ялинка
У білій шапці сніговій.
Дитя зими, морозна жінка,
Моя засніжена ялинка,
Яку вдягає сніговій.
Чи в тебе серце чи крижинка,
Моя засніжена ялинка
У білій шапці сніговій!

У Качуровського, органічно пов'язаного з традиціями київських "неокласиків", природно входять у вірш літературні ремінісценції, невимусовно вплітається ерудиція поета з європейською культурою.

Ряд віршів написано в настільки мелодійному ключі, що їх хочеться читати вголос, повільно скандуючи під музичний супровід. Це "Приспавну пам'ять щось розбудило", "На пасіці од ву-

ликів безсонний перегуд", "Чорною стрічкою", "Ти про мене не думай", "Як очі у засуджених до страти" — називаючи лише кілька з багатьох. А що б не говорили модерністські сноби, музичність — це одна з головних властивостей ліричного вірша, якої більшість читачів чекає від поетичного твору.

У віршах Качуровського багато морських краєвидів і багато кораблів. Звичайно, не теперішніх, залізних, забруднених сажею і димом, а тих вітроплавів, що прийшли, як гості, з віків минулих, привізвавши — "красу як вантаж безцінний, ту класичність рис, гармонійність ліній", що їх безжально знищив двадцятий вік.

І хоч скоро він відпливе додому —
У морську глибину і в добу минулу,
Та лишиться нам непогасний спогад
Біловітрильний.

Романтика? Безперечно. Але ж де, як не в романтиці, може поет-лірик висловити протест проти невпинно триваючого забруднення нашого світу механічним прогресом, який робить людину залежною від машин?

Крім формальної спорідненості Качуровського з неокласиками, простежується співзвучність деяких мотивів його поезії з мотивами Плужника і, здається мені, Тютчева. Серед перекладених Качуровським віршів чужомовних поетів (а їх у збірці близько сорока, перекладених майстерно), думається мені, на місці були б і тютчевські і фетові поезії.

...Я обережно ставлю цю гарно оформлену книжку назад на верхню полицю моєї книжної шафи, знаючи, що в хвилину роздумів на самоті я ще не раз розгорну "Пісню про білий парус" з її двомастами сторінок чистої поезії.

2. ДІПІЙЦІ ПРИЇХАЛИ ДО КАНАДИ

У передмові до своєї повісті "Покоління зійдуться" Іван Боднарчук пише:

"Мої покоління — це ті, що з рідних земель, багатих і урожайних, вийшли з жебрацькою торбою в чужий світ шукати кращої долі. Захопивши з дому колосок насіння і грудку землі, на чужому пустирі спекли першу хлібину.

Мої покоління — це ті, що народились уже тут, на чужій землі. На різних мовах відпитуючи свій рід, стали судьями, послами й міністрами, щоб добути правду своєму народові. Ці покоління хрестом на плечах несуть важку покуту — шукають одні одних і не зійдуться. Вони тепер панами, але стануть рабами, якщо не знайдуть дороги до свого роду..."

Як видно з цієї цитати, письменницька інтуїція підказала авторові цікаву й значну тему. Справді: на канадській землі зійшлися два відгалуження нашого народу, що вирости в політично й культурно різних світах. Як відбулася їх зустріч? Чи

призналися вони кровними родичами? А як призналися, то сталося це легко чи трудно? Чи здружились вони, як формується їх співжиття, взаємодія, співпраця?

Ця тема настільки обширна й багата на психологічні деталі, що вимагає принаймні романних масштабів. Як же вив'язався І. Боднарчук з поставленого ним завдання в своїй повісті, що має лише 150 сторінок?

Насамперед відзначимо, що назва повісті є наслідком непорозуміння, оскільки основні персонажі твору є ровесниками, тобто належать до одного покоління. Коли ми говоримо про різні покоління, то маємо на увазі дідів, батьків, синів. Такої ж проблеми в повісті немає.

Тема "зустрічі" знайшла своє образне втілення, власне, лише в історії однієї пари: "діписта" Остапа з підсоветської Наддніпрянщини і Одарки-Доріс, народженої в Канаді. В їх зустрічі однак дуже мало елементів інтелектуальної цікавості одного до одного. Зустрічаються вони передусім як парубок і дівчина. Спричинена відмінністю умов їх попереднього життя різниця в їх ментальності є для них лише прикрою перешкодою, яку треба перебороти чи якось обійти. З волі автора це дається їм досить легко.

Друга сюжетна лінія повісті лучить Остапа з сестрою Надю і галичанина Дмитра, теж діписта. Оскільки вони обоє з рідних земель, то їх історія могла б бути епізодом іншої "зустрічі" — наддніпрянців і галичан, — але проблеми цієї зустрічі в повісті не розгортаються.

Третя сюжетна лінія твору поєднує ту ж таки Надю з канадським багатієм українського походження "Джовом", який начебто хоче зробити Надю, що в нього працює, своєю коханкою. Ця історія наряд чи може бути названа типовою, хоч випадки такого роду може й траплялися.

В історії кохання Остапа й Одарки немає ніяких драматичних перипетій. Розгортається вона в повільному темпі, бо обоє багато розумують та говорять аж до свого одруження. Не те з Надею і Дмитром. Вони не тільки не одружуються, а ще й обоє божевільють. Причини їх божевілля не вельми ясні. Надя не хоче йти за Дмитра спершу ніби тому, що він і сам ще невлаштований, а потім у неї розвивається комплекс неповноцінності — у неї немає однієї руки, яку вона втратила в Німеччині. Їй здається, що, втративши руку, вона втратила й батьківщину. Нарешті вона опиняється в божевільні, якимсь чином знаходить там бензин, поливає себе ним, підпалює й стрибає з п'ятого поверху...

Дмитро — людина психічно теж нестійка. Тужачи за Надею, він ніде не може нагріти собі місце, бродить по Канаді напівбожевільний, а після похорону Наді і взагалі зникає — також і з повісті.

Випадки психічного захворювання декого з "діпів", як ми знаємо, траплялися, але це історії, як то кажуть, "з іншої опери", і робити їх другорядними епізодами не слід. Вони вимагають глибшого дослідження.

Таким чином, з нашої трійки "вростає" в Канаду лише Остап. Він закінчив університет і пише дисертацію на тему "Голод на Україні".

Повість кінчається апофеозом. Сотні українців — аборигенів і приїжджих — з ентузіазмом будують Українську оселю, культурний комбінат з бібліотекою, спорт-ареною і каплицею. Це буде, так би мовити, Канадська Україна. Остап називає це "вростанням у Канаду". Взагалі проблема вростання в нову батьківщину в повісті не опрацьована.

Дея божевілля, одне з яких кінчається самогубством, — чи не забагато це для однієї невеликої повісті?

Я виклав сюжет повісті дуже скорочено, голововно, для того, щоб показати, що чималу частину свого твору автор заповнив мелодрамою, очевидно, для "емоціонального інтересу". Але мелодрама в ролі творчої методи — це найменш придатний спосіб для художнього дослідження зустрічі двох груп українських людей.

Повість переобтяжена патріотичною патетикою і під її тягарем ледве рухається, але це все таки не виправдання для мелодраматичних ефектів. Повість вагається між белетристикою і публіцистикою; це веде за собою ряд недоліків і в її змісті і її формі.

Публіцистичність раз-у-раз подавляє художність. Повість виграє там, де І. Боднарчук дає волю своєму суто літературному хистові — в описах природи та "натюрмортах". І ми бачимо, що він таки талановита людина, має око поета і вмє яскраво малювати словесними фарбами. У нього багато вишуканих порівнянь і метафор.

Але персонажі позісти лишаються схемами, плоскими й позбавленими глибини та багатогранності. Вони не розмовляють, а один одному деклямують пересентиментальною або якоюсь псевдокнижною, ненатуральною, напищеною мовою. Їх діалоги не є комунікацією між ними. Занадто явно видно, що ці діалоги складені для них автором і призначені для читачів.

Ось як Остап говорить до Одарки:

"Твоя світлина не все мені сказала. Ця світлина ожила, підморгнула очима, показала свій профіль, уста відкрились милим звучанням, на обличчі в очах застрибали найніжніші порухи твоєї душі, аж тоді, коли я тебе зустрів".

І Остап і Надя — наддніпрянці, але їх мова анітрохи не відрізняється від мови галичан. Та сама грамастика, ті самі ідіоми. Це не може не викликати усмішки в читачів-наддніпрянців. Думаю, що західноукраїнським авторам не слід ґрунтовно в своїх творах наддніпрянців без попереднього ознайомлення з особливостями їх мови та психології.

Загальний висновок? Для того, щоб успішно справитися з усіма труднощами взятої ним для себе теми, письменникові треба було не видумувати свою фавбулу "з голози" й уцікавлювати її мелодрамою, а дослідити взяті з дійсного життя факти та синтезувати своїх персонажів з прикмет реальних людей. У житті він знайшов би стільки

справжньої драми, що видумані ефекти йому були б непотрібні. Тим часом у його повісті є по суті лише одна реальна людина — мати Одарки, що не ховає своєї неприязні до малозрозумілих їй людей — діпстів.

Щоб історія Остапа й Одарки набула автентичності й переконливості, треба було підкреслити їх психологічні трансформації. Щоб між ними виникло взаємотяження, потрібне було насамперед виникнення інтелектуального інтересу в одного до другого. Щоб сталася їх духовна зустріч, Одарка мусіла б утратити дещо з своєї "канадськості", глибше усвідомити своє українське походження, а Остап мусів би пройти через ще важливіший і складніший процес свого "росоветчення", — звільнитися від ряду психологічних "обтяжок", навіязаних йому підсоветським життям.

Очевидно, автор розумів це і сам. Його персонажі ведуть між собою довгі розмови, але вони дуже поверхові й "переперчені" перебільшеною сентиментальністю та декларативністю.

Процес перевиховання Остапа мав би відбуватися не в камерних бесідах з Одаркою, а в різноманітному людному оточенні канадських українців, серед яких, звичайно, є багато різних характерів, типів, осіб різного культурного рівня. В повісті, наприклад, зовсім не показано денационалізованих людей українського походження.

Глибинних психологічних процесів в їхньому розвитку ми не знаходимо в повісті, а про їх наслідки довідуємося лише зі слів автора, або з декларацій персонажів.

Підіб'ємо деякі підсумки. Художнє завдання, що його поставив собі письменник у повісті "Покоління зійдуться", могло бути виконане тільки засобами психологічного реалізму — з уважним вивченням реальної дійсності, з типізацією та індивідуалізацією характерів, з психоаналізом їх та, нарешті, з ретельним додержанням засади правдивості навіть у найменших деталях. Дешевих ефектів у творах, написаних на серйозну тему, не повинно бути.

За ті кілька років, що пройшли після появи цього твору на світ, І. Боднарчук, безперечно, виріс як письменник і, напевно, вже уяснив собі недоліки рецензованої повісті. Цю рецензію я написав, власне, не так для нього, як для інших авторів, які схотіли б підняти ту саму тему встановлення колишніх скитальців у країну, що гостинно прийняла їх до себе.

Мені не довелося читати всі літературні твори, присвячені цій темі, і я був би вдячний тим письменникам, які б прислали мені для розгляду ті свої твори, в яких описується зустріч колишніх діпівців з Канадою чи США.

ЧИ ВИ ВЖЕ ВИРІВНЯЛИ ЗАЛЕГЛУ ПЕРЕДПЛАТУ?
ЯКЩО НІ — ЗРОБІТЬ ЦЕ НЕГАЙНО!

ІСТОРІЯ ПОВТОРИЛАСЬ . . .

Наприкінці червня минулого року в американському журналі "Нешенал Рев'ю" був надрукований лист Вільяма Гамма, який написав, що під час повстання угорців у Будапешті року 1956-го якась кількість російських військовиків дезертувала з советських військ і разом з угорцями боролася проти советської армії.

У жовтні того року в цьому ж журналі був надрукований лист-відповідь колишнього советського солдата, прізвище якого відоме редакції журналу, але утримано в секреті. Наводимо цей лист повністю:

"Дозвольте мені, активному читачеві вашого журналу, зробити кілька зауважень. Лист Вільяма Гамма нагадав мені про трагедію, в якій я щасливо вижив і яку я ніколи не забуду.

Гамма пише, що деяка кількість російських військовиків у Будапешті в 1956 р. дезертувала й боролася разом з угорцями. Це правда, тільки ці військовики були українці, а не росіяни. Вони належали до ударної дивізії, що діяла в повному бойовому складі. Розміщена вона була в Підкарпатській військовій окрузі недалеко від Львова (в місті Городок). Вона була піднята по тривозі й доставлена в Гатван в Угорщині.

Четвертого грудня її спрямували в Будапешт. Там близько семисот солдатів перейшли на сторону угорців. Автор цього листа теж був серед цих "дезертирів".

Ми боролися разом з угорцями й разом з ними відійшли в Австрію. Там усіх, хто був у советській військовій формі, відділили й помістили в табір у Бруку на річці Ляйта. Всього разом тут було коло восьмисот чоловік з різних советських частин.

Нас допросили офіцери Армії США, які поставились до нас доброзичливо. Незважаючи на це, приблизно через два тижні "советських" солдатів посадили на поїзди, сказавши їм, що їх перевезуть в інший табір, але привезли їх в угорське місто Гедьссалом. Там їх ("ін аллер штіллі", як пізніше говорили австрійці) видали советчикам.

Я уникнув цієї долі тільки тому, що кількома днями раніше мені пощастило разом з групою інших солдатів утекти з американського табору. Я поїхав у Відень, де мені вдалося знайти земляків-українців, вони допомогли мені та іншим переїхати в Німеччину, а звідти ми вже перебрались у США.

Видача наших товаришів советчикам американською владою не була в недавні часи чимсь незвичайним. Такі видачі часто відбувалися зразу ж після другої світової війни. Це, здається, є елементом "органічних взаємин" між США і СССР з того часу як Рузвельт установив дипломатичні зносини з СССР у 1933 році, тобто саме в той час, коли мільйони українців гинули від організованого советчиками голоду на Україні. Голод у "житниці Європи" знищив масу українських селян, які вирощували пшеницю. Тепер американські фермери можуть мало не щороку продавати свою пшеницю советським рабовласникам".

Коментарі, як кажуть, зайві.

М. С.

Мої думки - із дальньою зорею!

Б. РУНИЧ

З тобою, присмерку, ми друзі з давніх пір!
Я радо жду тебе в мою самотню хижку —
Ти розстеляєш в ній, як теплий килим, тишу;
Я в погляді твоїм знаходжу гойний мир.
Студену на доторк, але ласкаву руку
На стуржене плече пестливо ти кладеш,
Не кваплячи хвилини, ти терпеливо ждеш,
Коли здолаю я свою утому й муку —
І вже тихіша кров і мислі не горять...
Конає день трудний, помалу гаснуть вікна,
І разом з шумом дня моя тривога никне,
А в небі вже тремтить сріблиною зоря.

Б. РУНИЧ

ІДЕАЛ

(З Сюлли Прюдома)

Лягла мені до ніг гітарних струн луна,
Рої тремких світил блукають над Землею,
І місяць вигляда з небесного вікна;
Мої ж думки в цей час — із дальньою зорею.

Її не видно ще в надземній вишині,
Ще сяєво її мандрує по століттях,
І бачити її не суджено мені, —
Зустріти цю зорю лиш нашим дано дітям.

Коли ж вона зійде, моя владиня мрій,
В ясній своїй красі, незаймано дівочій, —
Най правнуки мої про те розкажуть їй,
Що я її любив і ждав її щоночі...

О. ЛЕБІДЬ

(На тему М. Візі)

Неземні тебе зовуть світи,
Що вночі їх видно навкруги...
Завжди манять дальні береги —
На Землі нам щастя не знайти.

В іншій світі голуба трава —
Ти цього не бачив і ввісні;
Там відсутні кольори сумні,
Не сичать неприязні слова.

Може десь у Всесвіті живуть
Діви з серцем чистим, як кришталі;
В їх очах не жевріє печаль,
Ім чужа буття земного нудь.

Та навряд чи там росте чебрець,
І буває пишна й запашна,
Як у нас на хуторі, весна —
Час цвітіння молодих сердець.

Коли ж є там поле золоте,
Де бувають парості нові, —
Чи знайдеш ти стежку у траві,
Що тебе до мене приведе?...

ПІЗНО ВВЕЧЕРІ...

Пізно ввечері вітер зі сну
Пробудився в гаю і зітхнув.
По дорогах зітхання пройшло,
У моє заблукало село.

.

Не сполохавши сонних пташок,
Через мій промайнуло садок,
До ставка долетіло й тоді
Утопилося у чорній воді...

Україна, 1946

Ілля ЧАВЧАВАДЗЕ

ЕЛЕГІЯ

В примарнім блиску місячної піни
Мій рідний край лежить в глибокій сні.
Кавказьких гір посивілі вершини —
Неначе міражі в туманній даліні...

Як тихо скрізь! Ні гомону, ні світла.
Тривожні бачить сні картвельська сторона.
І зрідка тільки зойк з притаєного житла
Прорветься десь — і знову тишина...

Стою один. З крутих узгір'їв тіні
Спливають вниз в ущелину сумну.
Все сон та сон — віддавна і донині...
Коли ж цей край прокинеться зі сну?

Переклав В. ЯРОШ

Ілля Чавчавадзе (1837-1907) — видатний грузинський поет, один із активних діячів національно-визвольного руху в Грузії. Ім'я Чавчавадзе близьке українському народові. В день 40-річного ювілею його діяльності група українських діячів на чолі з М. Коцюбинським і Б. Грінченком послали йому привітального листа. Чавчавадзе цікавився життям і культурою нашого народу, їздив на Україну, сприяв перекладам творів Шевченка на грузинську мову. Окремі твори Чавчавадзе в перекладі українською мовою були вперше надруковані в 1893 році. Їх перекладали В. Грінченко, П. Грабовський, пізніше — П. Тичина, О. Гончар, О. Новицький.

Трилог на актуальні теми

(Закінчення з 12-ої сторінки)

— Насамперед, усіх українців можна поділити на дві основні, кількісно неоднакові категорії.

— Ширих і поміркованих? — усміхнувшись, підказав Андрій Євгенович.

— Я сказав би: національно-активних та мрійників, часто навіть одержимих національною ідеєю, і байдужих, яким вона ні до чого, бо не обіцяє ніякого матеріального зиску. Скільки на Україні перших, ясна річ, не можемо знати, вони в підпіллі. Але ми знаємо, що режим ні на хвилину не забуває про них, проклинаючи та скрізь вишукуючи їх. Що ж до других, то...

— Вони або цинічно служать режимові, або покірно його терплять, — підхопив Микола Петрович.

— Так, — погодився Омелян Панасович. — Опортуністів, шкурників, кар'єровиків там розвелось багато — всяких адміністраторів, офіцерів, літераторів. Є й чимало отруєних пропагандою. Але переважна маса байдужих — це розумово інертна маса маленьких людей, які хочуть одного — жити неголодно, спокійно та випивати, коли схочеться.

— І вони покірно дають себе винароднювати, — закінчив Микола Петрович, — бо для них українство не має нічого спільного з щоденним практичним життям. А завести воно може або в концтабір, або під підозру влади.

— Саме так. Ці люди не герої, і їм залишається одне — пристосовуватись. Оскільки навкруги панує російщина, вони віддають своїх дітей у російські школи, бо куди ж вони дінуться з українською освітою. От вам і "нація в поході", — гірко усміхнувся Омелян Панасович.

— Чи маємо ми право кинути в них каменем за це? — тихо промовив Микола Петрович. — Я певен, що немало з тих, що сьогодні живуть у вільному світі, так само пристосовувались, живши там. Зміниться політична ситуація, і ті люди згадають, що вони таки українці. Та вони й не забувають цього.

— А тепер поговоримо про байдужих, тут у діяспорі суших, — продовжував Омелян Панасович. — У них з особливою яскравістю виступає одна характерна риса багатьох наших людей. Українці бачте, назагал дуже хазяйновиті і практичні. Ця властивість може бути і позитивною, і негативною. Хазяйновитість і практицизм можуть перейти в навісний матеріалізм, в користоловство, захланність, скнарість. Для таких скнар усе, що не дає їм пожитку, то химери, несерйозні вигадки, не варті їх уваги і їх грошей.

— І такі люди легко винароднюються, коли це в їх користоловних інтересах, — виснував Микола Петрович.

— Звичайно. Так позитивна риса парадоксально перетворюється на негативну. Це доріжка, на якій наше боярство колись польщилося, а козацька

старшина ставала малоросійським дворянством і сама була фактором денационалізації своїх земляків.

— Нагадаю ще про одну рису наших людей, яка теж є фактором денационалізації, — почав Микола Петрович. — Маю на увазі тих, що роблять собі фетиш, кумир з так званої солідності, статечності, респектабельності. Вони шукають собі такого товариства, в якому могли б почувати себе на вищих рівнях культури й солідності.

Середовище національно свідомих земляків для них не є солідним товариством. Вони вважають, що ті займаються негідними статечної людини міражами. Шукаючи імпонуєчої їм компанії та повіривши росіянам, що те, що українське, то несерйозне, вони опиняються в упривілейованому російському середовищі, де тієї солідності й на воза не вбереш. А там таких швидко обробляють.

— Ну от, — підсумував Омелян Петрович, — ми, здається, й визначили бодай основні чинники перевертень. Чи може у вас, Андрію Євгеновичу, є ще якісь спостереження?

— Є ще одне спостереження, — озвався Андрій Євгенович, — але воно може не має прямого стосунку до проблем денационалізації. А втім судить самі. Коли я порівнюю наших земляків з людьми інших національностей, мені завжди впадає в око одна річ. Американців, наприклад, характеризує, принаймні сповідна, легкість комунікації, відкритість до людей. Вони відразу хочуть навіязати особисті стосунки, перейти на перші імена. А наші люди якісь церемонні, замкнуті в собі. Їх трудно відчинити. Перша їх реакція на нову людину — це обережність, недовір'я, навіть підозра.

— А може це універсальна селянська риса, — висловив здогад Микола Петрович, — посилена підсоветським життям, у якому людина людині, якщо не вовк, то деревина.

— Мабуть, так, — погодився Андрій Євгенович. — Але це не все. Я б сказав, чималій більшості наддніпрянців не властива експансивність, жвавість громадського темпераменту. Від них трудно чекати спонтанного вибуху емоцій, — якщо це, звичайно, не вибух особистого роздратування на когось.

— Згоден і з цим, і сам це не раз помічав, — кивнув головою Микола Петрович. — Справді, є в наших людях якась труднозрушність, важкість на підйом, сказати б, перебільшена серйозність, оте славнозвісне "це діло треба розжувати". Такі люди уникають принципових сперечань, не люблять ходити на збори, якщо вони не стосуються їх матеріальних інтересів, неохоче приєднуються до різних акцій. Мовляв, якиби чогось не вийшло.

— А може це й споріднене з отим потягом до статечності, — сказав Микола Петрович. — Та кож це може бути пов'язане з нашою історично зумовленою потайливістю, скритністю, намаганням тримати свої думки при собі, щоб не розкритися перед незнайомою людиною. Так тяжко організовувати наших людей, залучати їх у якісь товариства!

— У цьому відношенні галичани таки відрізняються від основної маси наддніпрянців, — зауважив Омелян Панасович. — Вони емоційно рухливіші, завзятіші, навіть щедріші. Їх організації саме тому й активніші. Насамперед їм ми завдячені тим, що світ довідався про існування України та про політичні прагнення українців. Наддніпрянці більше ховалися по закутках.

— Ну, Омеляне Панасовичу, це ви в своїй самокритиці вже перебираєте, — розсердився Андрій Євгенович. — Не забувайте, що галичанам легше було діяти на міжнародній сцені. Большевицькі людологи не полювали на них так, як на нас.

— А крім того, — додав він по хвилині, — я не згоден і з тим, що наші наддніпрянці всі такі вже холоднокровні та в куці глядять. От візьміть, наприклад, такого сина запорозького степу, як шановний Василь Кирилович Чапленко. У нього стільки гарячої крові, що за свої переконання він проти будь-якої маси сам один виступить. І таких запальних людей у нас немало. Я міг би багатьох назвати.

— Є, є такі, — погодився Омелян Панасович. — Та я й сам частенько гарячкую, коли може й не варто було б.

— Ще одне хочу додати до наших спостережень. Хоч це давно відомий факт, — задумано промовив Микола Петрович. — Дуже ми сварливі, нетолерантні й уперті. І дуже один одного не шануємо — так, що скорше чужоземцеві підкоримось, ніж своєму. Всі між собою ворогують: партії з партіями, фракції з фракціями, лідери з лідерами, православні з католиками. І так на протязі всієї нашої історії...

— Наші політичні діячі, мабуть, дотримуються старої істини: якщо два лідери в чомусь погодяться, то один з них стане зайвим. А який лідер визнає себе зайвим?!

— Отак ми й живемо. Тому в нас і досі немає єдиного політичного центру, — зітхнув Омелян Панасович.

Деякий час у кімнаті панувало мовчання. Микола Петрович дивився у вікно, за яким уже почала рідшати темрява, вістуючи скору появу місяця. Потім повернувся до своїх гостей.

— Тепер нам лишається вияснити, чи ми, українці, вже нація, чи ще ні, — жартівливо запропонував він.

— Якщо дивитимемось на нашу діаспору, то ми начебто готова нація, — озвався Омелян Панасович. — Але коли поглянемо на нашу, не свою землю, то бере сумнів. Все таки нація — це політично й культурно оформлений, дозрілий народ. А там не тільки бездержавність, а й низький рівень почуття національної гідності в масах народу, зросійщені міста, щораз більший занепад народної культури, продажна або підлабузлива інтелігенція. Ні, там ми ще в націю не викристалізувались.

— Абсолютно з цим незгоден, — гаряче сказав Андрій Євгенович. — Маємо багату історію, традиції, національних героїв, свій мартиролог. Маємо літературну мову. І, звичайно, маємо, нехай

С. ДЕЙНЕГА

РОЗБИТА ШХУНА

Злощасна жертва гострих шхер,
Вона лежить на смертнім ложі.
Уже ніщо їй не допоможе,
Їй не піднятися тепер...

Її понівечену грудь
Помалу хвилі розбивають,
Чужі вітри її гойдають,
Та вже з каміння не зірвуть...

Так гордо мчала по валах
Красуня-шхуна, птаха срібна! —
Її ж на гибель непотрібну
Рука керманича вела...

Не боячись підводних скель,
Своїм жаданням хворий шкіпер
В сліпий туман, у ніч, у вітер
Погнав покірний корабель...

Того, хто свій відринув глузд,
Не зупинити зморам ночі! —
Він курс тримав на карі очі,
На поцілунок милих уст...

підспудну, але невмираючу національну свідомість. Ми уярмлені, але не вмертвлені. В сімнадцятому році становище було куди гірше. Не було українських шкіл. Селянським масам часто було чуже саме слово "Україна". Національно свідомої інтелігенції було жалюгідно мало. А подивіться, який вибух латентної національної енергії і життєздатності стався при Центральній Раді. Звичайно, ще в обмежених масштабах, бо це був лише початок. А в двадцятих роках, під час так званої українізації, наше культурне життя вже било джерелом, вирувало, захоплюючи не тільки українців, але й людей інших національностей, що живуть на Україні.

Він на секунду зупинився й запально закінчив:

— Ні, я твердо вірю в життєву силу нашого народу, в його величезні потенції. Його можна пригнобити, але не можна вбити — навіть з допомогою перевертнів і зрадників. Наша історія це довела. Не переводяться мученики за Українську мрію. Отже ми таки нація!

— Козацькому роду нема переводу? — сказав Омелян Панасович. — Ну дай, Боже! А зараз треба дати відпочинок нашим гостинним господарям.

...Лігши спати, Микола Петрович подивився в незавішене вікно. На небо вже викотився повний місяць. Струшуючи з себе уривки хмар, він раптом зупинив свій безокий погляд на Миколі Петровичу. Кілька хвилин і той дивився на небажаного підглядача. А коли нарешті Миколу Петровича пойняло сонне забуття, мабуть, той місяць навів йому сни складні й тривожні.

Записала Д. М. П.

(Закінчення з 6-ої сторінки)

вальники трохи чекають, а тоді кладуть свою жертву в кисневий намет.

Наступною фазою тортур є ін'єкції у вени анестетика, що називається "содіум пентатол"; він викликає почуття полегші й ейфорії (почуття безпричинно радісного настрою). Дбайливо орчеструючи ін'єкції, допитувачі раз за разом перекидають свою жертву зі стану паралічу й паніки в стан ейфорії та назад. Така "обробка" ламає кожного допитуваного — якщо він випадково не помре.

В іншій південноамериканській країні — Чилі, за дослідженнями американського доктора Леонарда Сагана, політичним в'язням впорскують величезні дози "циклофосфамідів" — препаратів, які викликають сильну кровотечу в сечовому тракті. Людина вмирає вже після того як її випускають із в'язниці, і ніхто не може пов'язати її смерть з ув'язненням.

У Північній Ірландії під час допитів деякий час використовувались результати дослідження наслідків ізоляції людини від усяких зовнішніх, стимулів. Людину одягали в мішкуватий комбінезон, руки ховали в рукавиці з довгими картонними мажетами, очі закривали спеціальними окулярами, що деформували, розладнували світлові враження. Потім людину клали в кімнатку, де єдиним звуком було монотонне гудіння аерокондиціонера.

Довше, ніж 48 годин, ніхто не витримував цієї ізоляції. Люди впадали в паніку, починали галюцинувати. Позбавлений зокільних стимулів мозок, шукаючи, на чому зосередитись, повертався проти себе самого, витворюючи свої власні візії і галюцинації — аж до божевілля, якщо таке катування тривало довгий час. Один із лікарів, що провадили такі досліді, описує жертву цих тортур: "Людина весь час трясеться, майже не може вимовити зв'язного речення, раптом починає плакати. Дехто назавжди лишається психічно ненормальним".

У Бразилії застосовують методу, що називається "рефрижератор". Для цього зроблено ящик 5 футів завбільшки, устаткований гучномовцями, спеціальними мигаючими лампами та ogrівальним і охолоджувальним апаратами.

В'язня замикають у цей ящик і піддають його серії, на перший погляд, нібито нешкідливих чуттєвих стимуляцій. Наприклад, спочатку знижують температуру в ящику, програють через гучномовці гучні платівки, вмикають блимаючі лампи. Трохи згодом ящик нагрівають до 115 градусів, вмикають світло й наводять у ящику мертвотну тишу.

Такі цикли часто перемежають. Кілька днів таких тортур спричиняють тотальне нервово-заляомання людини.

Хто ж вигадує всі ці нелюдські методи "глибинного допитування" та психологічних тортур, політичних в'язнів? Ніхто не знає напевно. Все, що стосується подібних процедур, повите глибоко таємністю. Можливі тільки здогади.

Проте загальновідомо, що в СРСР над розробленням різних методів психологічного катування працюють спеціалісти — психіатри, хеміки, фізіологи. Під своїми докторськими робами вони носять кагебістську уніформу.

Ніхто не сподівається того, що застосування витончених метод "наукового" катування може припинитися коли ще існують поліційні режими. У названих повище країнах ця практика продовжує широко тривати, навіть незважаючи на те, що світ уже довідався про неї. Тоталітарні уряди просто заперечують усякі обвинувачення проти них.

"Амнесті Інтернашенал" звернулась до вчених усього світу з закликом боротися проти того, щоб їх наука і кваліфікація використовувались для катування політичних в'язнів, "винних" тільки в тому, що вони не погоджуються з нав'язуваними ідеологіями. Чи цей заклик матиме якісь наслідки?

О. ПІЧЕТА

ПАМ'ЯТНИК ЖЕРТВАМ СТАЛІНІЗМУ

Ні, такого пам'ятника ще не збудовано. Але група дисидентів у Ленінграді повідомила західних журналістів, що вона звернулася до голови Ленінградської міської ради з офіційною вимогою, щоб міська рада визначила площу, на якій буде побудовано пам'ятник усім жертвам сталінського терору.

Цей лист підписали вісім дисидентів. Вони заявили, що вже давно пора спорудити цей пам'ятник людям, яких замордовано в сталінських катівнях та концтаборах. Минає двадцять років з того часу, коли Нікіта Хрущов, тодішній голова компартії, оповістив про злочини, вчинені Йосифом Кривавим. Він сам заявив, що пам'ятник жертвам Сталіна має бути побудований.

Але ні він, ні його спадкоємці цього не зробили. Навпаки, вони почали старатися, щоб про сталінські злочини (а по суті й про злочини всієї партії, яка слухняно виконувала сталінські накази) говорилося якнайменше — бо вони самі почали застосовувати сталінські методи "керівництва" країною.

...Навряд щоб вони погодились побудувати пам'ятник багатьом мільйонам ні за що замучених нещасних людей...

Але настане час, коли буде споруджений пам'ятник не лише жертвам Сталіна, але й жертвам Леніна й жертвам Брежнєва, жертвам усієї тоталітарної совеччини.

Українці - люди талановиті

МІНІАТЮРИСТ МИКОЛА СЯДРИСТИЙ

У Харкові живе й працює людина, яка може робити те, чого не вміє робити, мабуть, жодна інша людина на світі.

Микола Сядристий — провідний працівник у царині так званої "мікро-мініатюристики". Працюючи під мікроскопом та користуючись інструментами, яких неозброєне око часто навіть не може бачити, він робить дивовижно дрібні речі, ставлячи світові рекорди.

Ось деякі з його виробів: функціонуючий електричний мотор, у 800 разів менший за голівку сірника; кораблик з повним набором вітрил, зроблений з золота та не більший за крихту хліба; найменша в світі книжка, півміліметра завбільшки, з 12 сторінками, записаними від руки, зшита нитками, зробленими з павутиння; золотий замочок з ключем завбільшки 27 мікронів — в 50.000 разів дрібніший за макову зернину. І багато інших.

Микола Сядристий за освітою агроном. Крім того, він чемпіон України по підводному гарпуванню (полювання під водою з гарпуном).

— Мені просто подобається робити такі речі. — каже М. Сядристий. — Деяким людям раптом хочеться співати. А я роблю мікромініатюри. Хочу робити речі, дрібніші ніж ті, що їх роблять японці, німці, американці.

Мініатюри Сядристого вже були показані в Парижі, Монреалі та в різних містах Східної Європи. Крім нього, в царині мініатюристики працює й інший українець — Михайло Мастлюк. Постійна виставка наддрібних виробів Сядристого міститься в... як би ви думали, де?... в Москві, звичайно...

В одному з приміщень Московського політехнічного музею ці вироби, поміщені в яскраво освітлені скляні ящики, виглядають як крихітні порошки. Коли дивитися на них через мікроскоп, вони раптом перетворюються на чудесні мистецькі твори, зовсім не подібні один до одного.

На його шаховій дошці стоять золоті фігурки 0,014 міліметра заввишки, а сама дошка не більша за окружність шпилькової голівки. Його кораблик має снасть у 400 разів тоншу, ніж людська волосина. Штучна роза сидить у порожній всередині людській волосинці...

Сядристий сам робить свої малесенькі інструменти. Перед тим як почати роботу, він має руки в бензині й пудрить їх тальком. "Якщо я не зроблю цього, — каже він, — то краплини поту на кінчиках моїх пальців викличуть повінь, яка геть змие всю мою працю".

— Розщепити волосинку, — говорить він, — зовсім не трудно. Не трудніше, ніж нарізати бутерброди.

БУКОВИНСЬКИЙ СОЛОВЕЙКО

"На східних схилах Карпатський гір та в їх передгір'ях, серед мальовничих букових лісів розташована Буковина — край квітучих садів, прудких гірських річок і задушевних пісень" — так починає свій репортаж з Буковини працівник журналу "Жовтень". "Тут усі вміють співати й грати на музичних інструментах. Буковинець не мислить собі життя без музики".

В Буковині весь час народжуються нові пісні. Одна з них, "Червона рута", написана молодим лікарем Володимиром Івасюком на сюжет гуцульської легенди, набула популярності не лише в Буковині, а й по всій Україні та за її межами.

Уперше цю пісню проспівав ансамбль студентів Чернівецького музичного училища, і в його складі мелода співачка Софія Ротару. Тепер цей ансамбль називається "Червона рута" і він відомий уже в кількох країнах. Він поставив собі трудно й цікаву задачу — поєднати мелодійне багатство буковинських народних пісень із найновішими досягненнями джазової гармонії й ритміки. Його обробітки завжди зберігають душу народної пісні і в той же час звучать по-естрадному, модерно.

Керівник ансамблю Анатоль Євдокименко спочатку хотів стати ученим фізиком, але його настільки захопила музика, що без неї він уже й жити не міг. Його дружина Софія Ротару — провідна солістка ансамблю. Вона, дочка селянина, народилася в селі Моршині, відомому своїми співцями. У Софії тонкий музичний слух і красивий, сильний голос.

Софія — одна з найкращих естрадних співачок в СРСР і вже одержала звання заслуженої артистки Української ССР. В 1973 році їй дали першу премію на міжнародному конкурсі в Болгарії; в 1974 р. вона стала лавреатом Сопотського фестивалю в Польщі.

Багато пісень з репертуару ансамблю "Червона рута" стали популярними в усьому СРСР: "Водограй", "Жовтий лист", "Два перстені" й інші. Про цей ансамбль зроблено спеціальний фільм. Його пісні записано на кількох довгограйних платівках.

На концерти "Червоної руті", де б цей ансамбль не виступав, завжди дуже трудно купити квитки, — додає автор репортажу.

Цьому ансамблеві звичайно нав'язують і російські, зокрема т. зв. советські пісні... Співчуваємо талановитим буковинцям!

С. В.

Талановиті й цікаві українські люди, варті нашої уваги й пошани, живуть нині в усіх країнах світу — поза межами комуністичної імперії. Пишіть нам про них — про їх працю, досягнення, вигоди, про їх често трудні путі до самоздійснення й успіху.

НЕКРОЛОГИ

НЕ СТАЛО О. НЕПРИЦЬКОГО-ГРАНОВСЬКОГО

Четвертого листопада минулого року не стало серед нас видатного українського патріота, науковця, публіциста, літератора й громадського діяча проф. О. Неприцького-Грановського.

Покійний прожив велике, працьовите й плідне життя. В день його смерті йому минуло 98 років віку. Народився він у селі Бережцях, Крем'янецького повіту на Волині. В 1900 р. він закінчив початкову школу, потім учився в сільськогосподарській школі, працював агрономом, після чого вступив до Київського комерційного інституту.

Бувши студентом, він уже брав участь в українському русі й, рятуючись від царської поліції, в 1913 р. дістався до США. Тут він студіював в агрономічному коледжі і одержав кваліфікацію агронома й ентомолога (комахознавця).

У першій світовій війні він брав участь як доброволець, після чого деякий час вивчав у Сорбонському університеті методи французьких ентомологів.

Вернувшись у США, він учителював та був директором середньої школи. В 1922 р. він почав ентомологічні дослідження у Вісконсінському університеті, де одержав спершу наукову ступінь магістра, а потім доктора. Він викладав ентомологію й економіку зоології в Міннесотському університеті, працюючи одночасно ентомологом-комахознавцем агрономічної дослідної станції та директором біологічної станції в Айтеска Парку. Під його керівництвом було здійснено ряд заходів для боротьби з комахами-шкідниками. Його праця в цій царині була відзначена багатьма відзнаками. Він був членом тридцяти наукових асоціацій світу.

Крім своєї обширної наукової діяльності, Покійний був вельми активний в українському житті. Був дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка й Української Вільної Академії Наук. Уже в 1913 р., відразу по приїзді в США, він став секретарем місцевої "Просвіти".

Ще на Україні він особисто знав С. Чикаленка, М. Грушевського, Б. Грінченка, Л. Старицьку-Черняхівську, Г. Чупринку, О. Олеса, М. Вороного, О. Кошиця та багатьох інших наших видатних людей.

Покійний написав багато праць на різні теми і українською, і англійською мовами, популяризуючи серед чужинців українську справу.

Він часто зустрічався з провідними політиками США, знайомлячи їх з становищем на поневолених українських землях. У короткій статті неможливо навіть перелічити все, що він зробив для нашої визвольної боротьби. Згодом його робота буде висвітлена по заслугі.

Зокрема треба відзначити велику працю Покійного в справі спровадження українських скитальців в США. Очолюючи Комітет для переселення біженців з СРСР, він у цій справі навіть їздив в Європу. Він допомагав багатьом нашим людям, не чекаючи, поки вони звернуться до нього з просьбами. Його гостинний дім був завжди відкритий для всіх, кому він міг допомогти.

Нарешті згадаймо і його суто літературні твори — його вірші й поеми, сповнені тієї ж незгасної любови до України, її людей, та глибокої релігійності.

Пам'ять видатного нашого патріота вшанована не лише вдячною українською спільнотою в усьому світі, а також і багатьма американськими громадськими й науковими діячами й організаціями.

В. Б.

Д. Ф. ДАНИЛЕНКО

Ділимося з нашими друзями та знайомими сумною звісткою про те, що 14 листопада 1976 року в Бозі упокоївся Дмитро Федорович Даниленко на 94-му році свого працьовитого життя.

Народився Дмитро Федорович 15 травня 1882 року в козацькій родині в селі Попівці, Миргородського повіту на Полтавщині. Його батьки вмерли, коли йому було півтора роки, й ним опікувалася його бабуся.

Закінчивши сільську школу, Д. Ф. працював спершу у волосній управі, а пізніше у власника Дубрівського конезаводу, який на свій кошт послав його на курси рахівництва й потім узяв собі за рахівника. Так Д. Ф. одержав свою спеціальність. Через кілька років він одружився й вернувся в своє село, де заклад фруктовий сад.

У 1905 році на Полтавщині буйно розвивалася кооперація — спершу споживча, потім і кредитова. Активну участь у кооперативному русі взяла національно свідомо українська інтелігенція і під її впливом Д. Ф. став не лише ентузіастом-кооператором, а й свідомим і щирим українцем. Починаючи з 1915 р., він працював в справі організації кооперативів на Миргородщині — аж до НЕП-у.

Дмитро Федорович був активним учасником відродження автокефальної Української Церкви. Незважаючи на небезпеку з боку большевицьких банд, він зібрав своїх земляків і повів їх бічними стежками до Лубень — послухати промову Вол. Чехівського, кол. прем'єра УНР.

На початку сумнозвісної "колективізації" він мусів залишити рідне село й податися на працю в Донбас, куди пізніше добрі люди спровадили і його родину. Під час другої світової війни він на гірких шляхах еміграції дістався в Регенсбург у Німеччині, а в 1949 році з допомогою Православної парафії Св. Арх. Михаїла та на фонд М. Процяй приїхав у Міннеаполіс в США. І тут він брав активну участь у житті української громади, за що був усіма шанований. В 1950 р. він заснував товариство сприяння ДЦ УНДАди, де посадив керівні посади.

17-го листопада м.р. українська громада при великому зборі людей проводила Дмитра Федоровича на місце вічного спочинку поруч з його раніше померлою дружиною на цвинтарі Сансет Меморіал у Міннеаполісі.

Нехай Вам, Тату, буде легкою чужа земля і вічна Вам пам'ять!

Ліда і Володимир ДАНИЛЕНКИ,
дочка і син

Складаємо нашу щирю подяку Вам, дорогі друзі, приятелі і знайомі, за те, що Ви знайшли час провести нашого незабутнього батька на вічний спочинок. Дякуємо за надіслані нам багаточисленні картки з виразами співчуття, за квіти й вінки, що ними рясно обсіпано труну Покійного, за всю Вашу ласку, з якою Ви поставились до нас у часі нашого горя.

Дякуємо настоятелю о. прот. М. Кудановичу, о. прот. М. Антохієву та о. прот. М. Метулинському.

Зокрема щиро дякуємо докт. Миколі Марковичу Менжезі за його довге й безплатне опікування нашим батьком, як удома, так і в шпиталю. Дякуємо інж. Данилові Михайловичу Петрівському за теплі слова його спогадів про нашого батька, сказані ним під час поминального обіду.

Ще раз висловлюємо свою глибоку вдячність усім нашим друзям!

Володимир і Ліда ДАНИЛЕНКО

УЖЕ ЗАПРОЄКТОВАНО ЗБУДУВАТИ УКРАЇНСЬКУ ПРАВОСЛАВНУ ЦЕРКВУ В ОТТАВІ

У столиці Канади віддавна готується наша православна громада побудувати собі церкву. Після кількох спроб і понаддесятирічних дружних зусиль дійшло вже до схвалення проєкту, що його — цього разу — запропонував архітект *Юрій Кодак*.

Віктор ЛЮШНЯ

ЗА ПРИПИСАМИ МЕДИЦИНИ

З деякого часу мої знайомі почали кидати щоразу пильніші погляди на ту частину моєї постаті, що прикрашується поясом. Нарешті один з них сказав:

— Годі! Стоп! Смачно їсти, звичайно, приємно, але ти готуєш собі неприємні несподіванки в майбутньому. Словом, тєбі вже пора схуднути.

Мій приятель пояснив мені, що я веду кричуще ненормальний спосіб життя, що я їм усе, що трапиться, що я, напевно, пожираю багато хліба, в якому, як це встановила медична наука, є багато важких речовин, які спричиняють ожиріння.

— А ожиріння, — авторитетно ясував він, показуючи мені медичний журнал, — означає нагромадження в організмі холестеролу, який убиває людину різними хворобами; найнебезпечніша з них інфаркт.

Це слово "інфаркт" справді звучало зловісно — майже так, як кинджал, що входить у вашу живу плоть. Мене навіть дрижак ударив, так стало неприємно.

Я твердо ухвалив собі, що пора припинити жити небезпечно, що треба, нарешті, почати боротьбу за своє життя. Я ж іще людина досить молода, й помирати від хижого інфаркту мені ще ранувато.

Спершу я перестав їсти хліб, щоб запобігти нагромадженню в моєму тілі шкідливих важких речовин. Жінка побачила, що я за обідом сьорбаю боєц без хліба, й занепокоєно запитала:

— Що з тобою? Живіт болить?

— Нічого в мене не болить, і нехай так і далі буде. А для цього я виганяю з свого організму важкі речовини. Всякі холестероли, що вкорочують людське життя.

Через тиждень я зважився й констатував, що моя боротьба за здоров'я дала очевидні наслідки: я схуд на 320 грамів.

— Ти, мабуть, ще продовжуєш їсти масло, сало та пити незбиране молоко? — сказав мені приятель, якому я похвалився своїми успіхами. — Пам'ятай, що це ще гірші джерела холестеролу, ніж хліб. Там у них такого холестеролу!...

Гірко сприкрений тим, що мені доведеться відмовитись від смаженої картоплі з салом та гречаної каші з маслом, які я дуже люблю, я все таки перестав їх заживати. Треба вибирати — або життя, або гречана каша з маслом...

Я вирішив замінити смажену картоплю й гречану кашу м'ясом і яйцями. Та, як виявилось пізніше, це моє рішення було легковажним рішенням невігласа в медичній науці. Приятель приніс мені вирізану з газети статтю, в якій говорилось, що

м'ясо аж кишить жирами, а яйце — це просто холестеролова бомба, що колись вибухне у вашому череві. Довелося з жалем викреслити яйця з свого меню.

Жінка похитала головою й сказала:

— Доборешся ти за своє життя — витягнеш ноги!

Жінки, як відомо, на медицині не розуміються й живуть різними ненауковими забобонами. Тому я пустив її зауваження повз вуші.

Я почав перед тим, як іти на роботу, з'їдати цибулину або зубчик часнику. Соли я, розуміється, не вживав, бо чув від знайомих людей, що сіль псує серце й кров. У перерві на обід я виймав з свого клунка шматок редьки й капуста-ний качан, пильно пережовував їх, запивав склянкою перевареної води з термоса, а потім сідав біля своїх співпрацівників та занюхував свій сніданок різними пахощами від їх їжі — ковбас, котлет, смаженого м'яса та всякої різної шкородзини з холестерином.

Подавальниця в буфеті жалісливо дивилася на мене й, думаючи, що в мене немає грошей, співчутливо пропонувала:

— Ви б узяти хоч склянку чаю з молоком та дучком. Заплатите пізніше — коли гроші будуть.

Я пояснював їй, що не їм яжі, шкідливої для життя, але бачив по її очах, що вона мені не вірила. А я й сам ще не все знав. Просвітила мене остаточно стаття, в якій говорилося, що найкращий спосіб уздоровити свій організм та зробити його неприступним для всіх хвороб це — голод. Тільки абсолютний голод дасть людям абсолютне здоров'я та забезпечить їм довге безболісне життя.

...Жінка викликала автомашину швидкої допомоги, й санітар на одній руці вніс мене в кабінет до лікаря. Лікар подивився на моє майже позбавлене земної ваги тіло, похитав головою й запитав мою жінку:

— Що з ним?

— Він був на дієті. Щоб бути здоровим та довго жити!

— А, он що! — сказав лікар. — Полієтися, значить. І коли вже оті борці за здоров'я порозумнішають!

Давши мені рецепти на різні ліки, лікар порадив:

— Іжте все поспіль. Усі види їжі! Всяка страва корисна.

Через кілька днів мене знову внесли в кабінет до того самого лікаря. Він помацав мені живіт, що роздувся від набитої в нього їжі, й сердито сказав:

— Не можна їсти все поспіль. Треба розум мати, а то ви себе на той світ заїсте. Особливо будьте обережні з хлібними виробами. Там, знаєте, є важкі речовини...

— Докторе, — запитав я, — може мені почати з того, що зовсім припинити їсти хліб?

СЛОВО-ЧИТАЧАМ

ПРО "БАТЬКА" МАХНА

Цілком приєднуюсь до того, що Т. Хохітеа пише про "батька" Махна, якого хтось із наших авторів вирішив з доброго дива за щось прославити.

Бачив я цю хуліганву в "ділі" — це подонця сільського парубоцтва. Ці бандити, спустивши чуби на очі, заскочили в наше містечко, коли в ньому не було ніякої влади, та з диким криком і гиком бігали по хатах, та тягли все, що можна було знайти. Одягали на себе по дві-три шуби, а на руки годинників — від зап'ястя по лікоть. Мого хворого на тиф батька викинули з ліжка, шукаючи, чи не сховано чогось цінного в постелі під ним.

Дуже добре описав В. Чапленко в одному з своїх оповідань цих бандитів, які вбили свідомого українця, що пробурався до Петлюри. Ще й знущалися з нього: "України тобі хочеться? Ми тобі дамо Україну!"

Хохітеа пише, що Махно був робітником. А я чув, що він був сільським учителем. Хоч на учителя він був ніяк не схожий.

М. Петренко (США)

"ДЕМОНСТРУВАТИ" ЧИ НІ?

Ходити на концерти артистів з України, чи демонструвати проти них, чи бойкотувати їх?

Питання серйозне. Я думаю так: що вони показують чужинцям українську культуру, то це тільки добре. Ображати артистів не слід. Вони люди невірні, за це їх можна тільки пожаліти. Празда, є серед них людиці, гідні й нашої зневаги! Але й цих ображати не треба, бо наше бешкетування буде їм тільки на руку. Он Коротич, побувавши тут та подивившись на "демонстраторів", вернувшись, написав вірша "Проклинаю вас", чи щось подібне. Не треба давати ворогу зброї — компрометувати себе некультурною поведінкою. А якщо доведеться десь із ними зустрітися, можна спокійно й серйозно сказати їм правду про їх рабовласницьку владу. Можна також роздавати листівки — і їм і чужинцям.

Це буде солідно й корисніше від усяких криків та гамору.

П. Федчук (Онтаріо)

ЧИТАЦЬКІ ПОБАЖАННЯ

● Я живу в такому місці світу, де не продаються українські книги й журнали. "Нові дні" — єдиний часопис, який я одержую, але він не полюбляє "модерністичної" поезії. Мені хотілося б знати, чи ще продовжують писати колишні молоді "модерністи", які недавно підіймали такий шум у нашій літературі. Зокрема, чи ще пише Андіївська? Може б хтось із наших літературознавців написав про них, хоча б коротко?

З. Балій (Бразилія)

ЧИ Є ЖИТТЯ ПІСЛЯ СМЕРТИ?

Чи ми будемо жити після смерті? Для релігійної людини в цьому не може бути жодного сумніву. Таке запитання вони вважають за блюзнірство.

Агностики, скептики, наукові працівники у відповідь на це запитання знижують плечима. Але останнім часом дехто з науковців вважає, що на нього вже можна дати ствердну відповідь.

Журнал "Нешенал Обсервер" пише, що психіатр доктор Елізабета Каблер-Росс, відома своїми бесідами з умираючими людьми, непохитно вірить у посмертне життя. Після понад тисячу розмов з людьми, що були повернені до життя з клінічної смерті, вона тепер заявляє: "Немає жодного сумніву в тому, що існує життя поза гробом".

"Воскрешені" люди, за її словами, щоразу розповідали їй про тотожні почуття: що в момент смерті вони зберігали повну свідомість, були в настроях внутрішнього миру, відчували себе вилітаючими зі своїх тіл. Деякі з них навіть мали розмови з людьми, що вмерли до них. Каблер-Росс підкреслює, що сотні таких випадків були науково засвідчені, але "ми просто боїмось допустити це".

Про подібні випадки пише й доктор Реймонд Муді в своїй книжці "Життя по смерті". Він повідомляє, що пацієнти, оживлені після позірної смерті, також описують почуття ейфорії, спокою, вилету з тіла.

Муді не претендує на те, що він уже завершив свої дослідження, але й того, що він чув, говорить він, досить, щоб замислитись над можливістю існування інших сфер життя.

Проте доктор Рассел Нойес, професор психіатрії в університеті Айови (США), який протягом років обслідував людей, що були на волосину від смерті, ще не готовий повірити в посмертне життя.

Він указує на те, що люди, які опритомнилися після клінічної смерті, і ті, що зазнавали смертельної небезпеки, оповідають про тотожні почуття ейфорії, внутрішнього спокою. Але, каже він, ці позатілесні почуття є насправді витоками фантазії, результатом того, що людська психіка намагається справитись із марою смерті. Можливо також, що ці відчуття викликають ті знеболюючі ліки, що їх дають умираючим людям.

— Покищо, — каже Нойес, — головна вартість наших досліджень полягає в тому, що вони дають нам вгляд у переживання умираючих людей. Що ж до можливості посмертного життя, то нам ще треба чекати на те, що ми зможемо довідатись про нього в майбутньому.

ДОМАШНІ ТВАРИНИ ТЕЖ МАЮТЬ ЕМОЦІЇ

Більшість тварин у більшій чи меншій мірі здатні "читати" думки людини. Звичайно, вони не можуть слово за словом розуміти, що думають люди, але вони відчують "емоціональні рамки", в яких виникають ці думки: ненависть, брехню, співчуття, приязнь.

У своїй книжці "Дикі і приручені" норвезький зоолог Ерік Слетолт приписує собакам і котам інстинктивне вміння розуміти своїх господарів і пояснює його тим, що вони мають витончену здібність до телепатії.

Хоч усі живі істоти мають таку здатність, проте в більшості людей вона залишається невиявленою й недорозвинутою. З другого боку, в багатьох тварин ця здатність розвинена у великій мірі і є для них найважливішим засобом комунікації. Як указує Слетолт, пес або кішка, чи інша тварина, що виросла серед людей, може пов'язувати деякі слова з певними діями або подіями, особливо тими, що впливають на їх самопочуття й добробут.

Це досягається не пам'ятанням словозвуків (як дехто думає), а за допомогою асоціацій: нахмурене чоло господаря та відчуття наказу у вигукі "Ні" інстинктивно сприймається центром телепатійних сигналів в мозку тварини.

Є деякі почуття, що спільні і людям і тваринам. Любов, симпатія, біль, сум та материнський інстинкт. Тварини можуть розпізнавати їх у людях. Вони також негайно впізнають страх, антипатію (відразу), ненависть і брехню.

У цьому зв'язку Слетолт підтверджує те, що люди знають із спостережень.

— Ви повинні бути насторожі проти тих осіб, на яких ваш пес чи кішка дивляться з підозрою чи відразою. Лагідні слова, добрі манери та широка усмішка не діють на собаку. Він може ширитися крізь маску прямо в душу. Я ще не помню такого випадку, щоб розумний пес помилився в своєму судженні про чийсь характер.

Але загально відомо, що не всі собаки "інтелегентні" — хоч більшість нормальних собак досить розумні. Як це було й з іншими тваринами, природна еволюція собак була перервана людьми, які думали тільки про свої інтереси. В наслідок непродуктивних форм схрещування, противних природі, деякі породи собак "є карикатурами на своїх предків — ментально й фізично. Життя в дедалі невротичнішому суспільстві довершило біду... так що тепер ми можемо справедливо називати деяких псів неврастеніками".

Слетолт оповідає про такий випадок: дорогий собака раптом, без жодної причини, мочиться на меблі. Для такого вчинку є певна причина, і цією причиною не є шкодливість чи неохайність. Поведінку собаки частіше можна пояснити поведінкою його власника. Зважте на це: щоб вести нормальне, зрівноважене життя, люди потребують даху над головою та ліжка, щоб спати. Те саме вірно й для собак.

Слетолт пише: "Якщо собака втратить своє почуття приналежності й почуватиме, що він живе на чужій території з чужією ласкою, то він утратить і почуття безпеки. Його інстинкт самозбереження навів йому тільки дві можливі дії: або залишити це місце назавжди або позначити його знаком своєї власності. Інстинктивно він удасться до примітив-

ЧЕЛЯДНИЦЬКЕ НАВЧАННЯ ПІДГОТОВЛЯЄ ЛЮДЕЙ ДО ФАХОВОГО РЕМЕСЛА І ДАЄ МОЖЛИВІСТЬ НА КРАЩИЙ ПРОЖИТОК

Ось що Онтаріо робить, щоб допомагати в цьому навчанні

Розвиток економіки Онтаріо створює постійне запотребування на фахівців у всіх ділянках, а особливо серед фахових ремісників.

Щоб задовольнити попит, челядницька програма при Міністерстві коледжів і університетів (Ontario Ministry of Colleges and Universities) веде систематичне навчання на місці праці та пов'язані з цим інструкції в класах у різних родах ремесла.

Залежно від фаху, челядництво триває від 2 до 5 років, а челядники отримують зростаючий відсоток платень кваліфікованих ремісників. Після закінчення навчання челядник кваліфікується на свідоцтво челядника (Certificate of Apprenticeship) і, де прислугує, свідоцтво кваліфікацій (Certificate of Qualification.)

Ваш Онтарійський уряд видав спеціальну брошуру п. н. ("Training for the Skilled Trades"), яка описує челядницьку програму, має список родів ремесла, про які пише і дає поради, як вступити на навчання.

По примірник пишеться до:

Information Resources Branch
Ministry of Colleges and Universities
Mowat Block, Queen's Park,
Toronto, Ontario M7A 1B9

Ministry of Colleges
and Universities
Harry C. Parrott, DDS,
Minister

William G. Davis,
Premier

Province of Ontario

ного способу, вживаного всіма нехатніми тваринами з метою оповістити світ, що "це належить мені": він підійме ногу й трохи побризкає тут і там".

У цьому разі немає жодного сенсу "вчити" пса. Він скорше помре, ніж здасться. Треба тільки дати йому те, чого він шукає: розуміння та почуття належності до сім'ї й дому.

ПОВИКИДАЙТЕ ОТІ СІЛЬНИЧКИ!

Наші люди, а, мабуть, особливо селяни, дуже люблять оту мінеральну білу присмаку, що по неї чумаки їздили аж у Крим. Мусимо, однак, розчарувати наших солелюбів.

Доктор Е. Фрайс, працівник госпіталю для ветеранів у Вашингтоні, каже нам:

— Повикидайте оті сільнички, якщо хочете, щоб у вас не було високого кров'яного тиснення.

Дослідженням встановлено, що у тубільців Со-ломонових островів високий кровотиск з'явився тільки тоді, коли вони почали їсти консерви та солити свою їжу. Але ті племена, що не відмовились від своєї традиційної безсільної дієти, не мали підвищеного кровотиску. Південноамериканські індіани, які не заживають соли, теж вільні від високого кровотиску.

Файс радить усунути сіль з дитячої їжі, з консервованих продуктів та всіх "оброблених" продуктів і не солити різне вариво й печиво. Треба широко запровадити в ужиток заміник соли — каже він.

ТВОРИМ ГРОМАДСЬКІ РОБОТИ ТЕПЕР. ВНОСІТЬ ЗАЯВИ ДО 4 ЛЮТОГО

Відбудова історичних будинків, будова пожежних станцій, зміна старих водопровідних систем. Коли застановитися і подумати, то правдоподібно знайдеться багато добрих проєктів, які могли б дати працю і допомогти вашій громаді.

Цього року нова програма на роботи під назвою "Канада працює" допоможе боротися з безробіттям, постачаючи фонди для груп й організацій, включно з приватними бізнесами, на вартісні громадські проєкти.

Якщо ви маєте проєкт, на якому можна буде zatrudнити принаймні п'ять безробітних робітників у вашій окрузі, вносьте заяву до "Канада працює".

Зробіть Центр канадської робочої сили (Canada Manpower Centre) вже має бланки заяв і поради щодо "Канада працює", в якому описується програма і подається вказівки, як виповняти заяви.

Зайдіть ще сьогодні до Центру канадської робочої сили.

"Канада працює" — постарайтеся, щоб вона принесла користь для вашої громади.

Цього літа "Молода Канада працює" допоможе зредукувати безробіття серед студентства, поста-

чаючи нові роботи у вашій громаді. Студенти знайдуть працю на громадських проєктах, на яких вони зможуть спробувати своїх сил згідно з аспіраціями своєї кар'єри.

Кожна заснована організація може вносити заяви до "Молода Канада працює".

Ваша пропозиція повинна дати принаймні три місця праці для студентів на протязі шістьох послідовних тижнів. Проєкти також можуть тривати до 14 тижнів у місяцях травень-вересень. Ваш Центр канадської робочої сили має "Порадник" та бланки заяв.

Негайно вносьте заяву. Реченець для програми "Молода Канада працює" 4 4-го лютого.

Молода Канада працює для добра студентів у вашій громаді.

**Manpower
and Immigration**
Bud Cullen
Minister

**Main-d'œuvre
et Immigration**
Bud Cullen
Ministre

ЦЕ ПРАЦЮВАТИМЕ ДЛЯ ДОБРА ВАШОЇ ГРОМАДИ

Багатокультурність?

Ціла ідея багатокультурности має за завдання допомогти канадцям у співжитті та зрозумінні другого походження і зрізничкування.

Хоч урядова постійна політика стосується всіх канадців, проте багатокультурність побудована на засаді добровільности. Вдійсності, це залежить від нас, чи вона матиме успіх.

Наш федеральний Уряд встановив наступні програми й засоби для зберегання нашої культурної спадщини.

У МІНІСТЕРСТВАХ ДЕРЖАВНИХ СПРАВ

багатокультурна програма має за зовдання допомагати у плеканні культурного розвитку всіх канадських груп, які бажають зберегти свою спадщину й тим збагатити Канаду. Для осягнення цієї мети діють:

Взаємодія етнічних груп

Ця програма дає до диспозиції свої професійні сили на те, щоб допомагати групам на національному й льокальному рівнях у ділянках комунікації та організації.

Програма канадської ідентичности

намагається скріпити культурну ідентичність меншин та плекати зрозуміння і поширювання знання про культурну різномордність Канади за допомогою мистецтва, фестивалів народньої творчости та літератури.

Канадські етнічні студії

Під керівництвом Дорадчого Комітету Цей Дорадчий Комітет також спонзорує для канадських етнічних студій в Канаді. гостинні виклади професорів і лекторів у канадських університетах.

Технічні засоби для вивчення неосфіційних мов

призначає фонди на опрацювання і продукцію навчального матеріялу для курсів мов.

Програма багатокультурних центрів

допомагає добровольчим групам організувати центри багатокультурности в льокальних громадах.

Програма інтеграції імігрантів

допомагає різним групам у ділянці партиципації імігрантів у канадське суспільство.

Це залежить від вас:

Програма дотацій

призначає фонди для добровольчих груп для підтримки широкого спектру багатокультурної діяльності.

НАЦІОНАЛЬНА РАДА ФІЛЬМІВ

Як частину свого вкладу в програму багатокультурності, Національна Рада Фільмів випродукувала понад 400 фільмів у 19 різних мовах. Їх можна безплатно отримати в бюрох Національної Ради Фільмів у Вінніпегу, Ванкувері, Торонті, Монреалі, Оттаві й Галіфаксі.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ЛЮДИНИ

Національний Музей Людини в Оттаві документує історію всіх етно-культурних традицій в Канаді. Цей музей зібрав величезну кількість експонатів, звуко-візувальних записів і фільмів. Спеціальну увагу звертається на такі елементи як народня архітектура, хатнє умеблювання, передіндустріальна техніка харчової продукції та ручних виробів, традиційні перекази, родинне і комунальне життя, свята та обряди. Також підготовляється культурні виставки та переїзсні покази.

ПУБЛІЧНИЙ АРХІВ

Програма Національного Етнічного Архіву має за завдання віднаходити й охороняти етно-культурні рекорди перед втратою, пошкодженням чи знищенням. Персонал фахівців почав збирати рекорди

з цього багатого й важливого аспекту нашої спадщини через контакти з етно-культурними організаціями, товариствами та індивідуальними особами.

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

Національна Бібліотека зорганізувала багатокультурне бібліо-обслуговування. Воно має за завдання постачати книжки в неофіційних мовах, які вживаються в Канаді, для публічних бібліотек, поширювати збірки книжок у неофіційних мовах у більшості бібліотек. Першу колекцію книжок вислано з Оттави у березні 1975 р. Плянється додавати річно по п'ять нових мов, що має досягнути загальне число 70.

подавайте свої погляди або звертайтеся по інформації листовно до:

**Multiculturalism, P. O. Box 366, Station A,
Ottawa, Ontario K1N 8Z9**

John Munro
Minister Responsible
for Multiculturalism

John Munro
Ministre chargé
du Multiculturalisme

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration

Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

НОВІ КНИГИ, ЯКІ ЩОЙНО НАДІЙШЛИ З УКРАЇНИ

Додаток другий до Каталогу літератури No. 5. 1976

ІСТОРИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Бондар А. Д. РОЗВИТОК СУСПІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР. (1917-1967). Видавництво Київського Університету 1968, стор. 228.	\$ 2.50	\$ 1.25
ВИДАТНІ РАДЯНСЬКІ ІСТОРИКИ. "Радянська школа", Київ 1969, стор. 248.	1.35	0.65
ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ УРСР. ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ. В тексті вміщено 570 фотоілюстрацій, 26 карт. Головна редакція Української Енциклопедії АН УРСР, Київ 196, стор. 969.	8.15	4.05
ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ. ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ. В тексті вміщено 470 фотоілюстрацій, 26 карт. Головна редакція Української Енциклопедії АН УРСР, Київ 1967, стор. 947.	8.15	4.05
ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ РСР. У двох томах. "Наук. думка", Київ 1967, 2 книги. 7.655		3.80
Шовкопляс І. Г. РОЗВИТОК РАДЯНСЬКОЇ АРХЕОЛОГІЇ НА УКРАЇНІ. (1917-1966). Бібліографія. "Наук. думка", Київ 1969, стор. 344.	2.85	1.40
Пільгук І. І. ТРАДИЦІЇ Т. Г. ШЕВЧЕНКА В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ. (Дожовтневий період). Держлітвидав України, Київ 1963, стор. 296.	1.10	0.55
Шевченко Т. Г. БІБЛІОГРАФІЯ ЛІТЕРАТУРИ ПРО ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ. 1839-1959). У двох томах. Видавництво Академії наук 1963.	4.00	2.00
Шевченко Т. Г. ДНЕВНИК. АВТОБІОГРАФІЯ. АВТОГРАФИ. "Наукова думка", Київ 1972, Книжка великого формату.	11.35	5.65
Шевченко Т. Г. ТРИ ЛІТА. Автографи поезій 1843-1845 років. "Наук. думка", Київ 1966, Підготовка та післямова Є. С. Шаблійовського. Книжка вел. формату	3.50	1.75
Шубравський В. Є. ШЕВЧЕНКО І ЛІТЕРАТУРИ НАРОДІВ СРСР. Видавництво АН УРСР, Київ 1964, стор. 272.	1.15	0.55

Випіть за списками книжок і пластинок.

Замовлення більше \$15.00 крімниці оплачує за пересилку. Пошта за одну пластинку в Канаді 50¢, за кожну додаткову 20¢. В США 75¢, а за кожну додаткову — 25¢.

В Онтеріо просимо додавати 7% сепі тейс

УВАГА! До замовлення на \$1.00 (одного долара) просимо прислати 20 центів у Канаді і США на поштову оплату. Слід вказувати ім'я автора та назву книги.

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West, Toronto 3, Ontario, Canada

Tel.: 532-8928